

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 30.

Fredagen den 17 april.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Till kammaren hade ankommit följande Kongl. Maj:ts utslag:

Kongl. Maj:ts utslag på de besvär, hemmansegarne Per Oscar Olsson och Carl August Olsson i Skede samt Christoffer Wågberg och Christoffer Nordin i Norrvåge i underdånighet anfört deröfver, att,

sedan, vid det inför domhafvanden i Själevads och Arnäs tingslag den 14 januari 1891 medelst elektorer förrättade val af ledamot i riksdagens Andra Kammare för nämnda två tingslags valkrets och Norra Ångermanlands domsaga för tiden till den 1 januari 1894, kronofogden Jonas Olof Domeij förklarats utsedd till riksdagsman för valkretsen,

och klagandena hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vester-norrlands län i anförda besvär yrkat, att, enär dels de fyrktalslängder, som inom Själevads, Arnäs och Grundsunda kommuner vid elektorsvalen derstädes gäلت såsom röstlängder, icke innehållit anteckning om dem, som valrätt tillkomme, dels något exemplar af berörda längder icke varit i Själevads och Grundsunda sockenstugor anslaget, dels vid elektorsvalen inom nämnda kommuner personer medgifvits rösta, ehuru de dertill icke varit berättigade, dels ock en af de sålunda valde elektorerne icke varit valbar, det ifrågavarande riksdagsmannavalet måtte upphävas och nytt val förordnas, efter det nya elektorsval förrättats,

Kongl. Maj:ts befallningshafvande, efter det vederbörande i stadgad ordning lemnats tillfälle att sig förklara samt dels kamreraren John Kull, bankdirektören J. V. Markström och vice konsuln P. J. Hedberg m. fl., dels hemmansegarne Anders Söderberg och A. Sjulund i Domsjö m. fl., och dels hemmansegarne Jonas Söderberg i Norrvåge och P. J. Öberg i Domsjö m. fl. med särskilda

förklaringar inkommit, genom utslag den 16 februari 1891 sig utlåt, att emedan klagandena icke visat vare sig, att vid elektorsvalen i Själevads, Arnäs och Grundsunda kommuner någon till deltagande i valet oberättigad person utöfvat rösträtt eller att någon af de till elektorer valde icke varit till sådan befattning valbar; ty och som vid sådant förhållande de af klagandena i öfrigt åberopade omständigheter, att de till grund för elektorsvalen i förenämnda kommuner använda röstlängder icke varit i behörig ordning anslagna samt saknat anteckning om dem, som egde valrätt, icke förtjenade afseende, ogillades de öfver riksdagsmannavalet anförda besvär;

med Kongl. Maj:ts högsta domstol beslutet; gifvet Stockholms slott den 7 april 1891.

Kongl. Maj:t har i nåder låtit sig föredragas ofvanberörda underdåniga besvär och finner skäl ej vara anfördt, som i Kongl. Maj:ts befallningshafvandes utslag kan verka ändring. Det vederbörande till underdånig efter rättelse länder.

Under Kongl. Maj:ts sekret.

A. E. Sjöstrand.

Detta utslag, som upplästes, lades derefter till handlingarne.

§ 2.

Efter föredragning af herr *A. Åströms* i senaste sammanträdet bordlagda motion, n:o 189, hänvisades densamma till behandling af bevillningsutskottet.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

statsutskottets utlåtande n:o 42;

lagutskottets utlåtande n:o 30; samt

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15.

§ 4.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *T. W. Forsell*, hvilken nu aflemnade en motion om ändring i § 1 af bevillningsförrordningen den 14 september 1883 samt i § 17 af instruktionen för taxeringsmyndigheterna.

Denna motion, som erhöll ordningsnummern 190, begärdes på bordet och bordlades till nästa sammanträde.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *S. Arnoldsson* under 5 dagar från och med den 20 dennes.

§ 6.

Herr Hedin begärde ordet och yttrade: Det är anledning till anmärkning emot statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, hvarom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför hvilket anledningen skall uppgifvas.

Kammaren beslöt, jemlikt 57 § riksdagsordningen, att till konstitutionsutskottet remittera den af herr Hedin omförmälda anmärkning jemte ett af honom jemväl aflemnadt försegladt konvolut.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial n:o 8, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets memorial n:o 41, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

bevillningsutskottets betänkande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran om framläggande af förslag till beskattning af maltdrycker; samt

bankoutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 8.

Justerades två protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Lördagen den 18 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 11 innevarande april förda protokoll.

§ 2.

Till kammaren hade ankommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, F. G. Janson från Carlshed, på grund af angina catarrhalis ej kan deltaga i dagens riksdagsförhandlingar; intygas.

Stockholm den 18 april 1891.

Carl Janson.
Legitimerad läkare.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till bevillningutskottet herr *T. W. Forsells* i gårdagens sammanträde aflemnade motion, n:o 190.

§ 4.

Föredrogo och bordlades för andra gången:
konstitutionsutskottets memorial n:o 8;
statsutskottets memorial n:o 41;
bevillningsutskottets betänkande n:o 8; samt
bankoutskottets utlåtande n:o 10.

§ 5.

*Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.*

Till afgörande förelåg särskilda utskottets n:o 2 utlåtande n:o 1, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts propositioner med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete och angående anvisande af medel till en riksförsäkringsanstalt, än äfven herr A. Hedins motion med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbetet.

I trenne särskilda propositioner, som blifvit till ofvannämnda utskott hänvisade, hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga propositionerna bilagda förslag till lagar om försäkring för olycksfall i arbete och om sjukkassor äfvensom att

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

dels, med godkännande af ett i statsrådsprotokollet intaget förslag till stat för en riksförsäkringsanstalt äfvensom af de vilkor och förbehåll, som blifvit föreslagna för aflöningsförmånernas åtnjutande, medgifva att af de statsmedel, som till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande blifvit eller blifva afsatta, må användas ett belopp af 41,000 kronor till bestridande af kostnaderna för riksförsäkringsanstalten under år 1892;

dels ock ytterligare medgifva att af enahanda medel må användas det till omkring 59,000 kronor beräknade belopp, som erfordras till sjukkasseväsandets befrämjande under år 1892 i enlighet med de i statsrådsprotokollet angifna grunder.

I motion n:o 176 i Riksdagens Andra Kammare hade herr *A. Hedin* föreslagit "att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts proposition, måtte för sin del antaga en lag om försäkring för olycksfall i arbetet af samma lydelse som arbetareförsäkringskomiténs den 28 juli 1888 till Kongl. Maj:t afgifna, i komiténs utlåtande, första afdelningens första häfte sid. 20—33 intagna lagförslag".

Under *punkten 1* af föreliggande utlåtande hemställde utskottet:

att det nu af Kongl. Maj:t framlagda förslaget till lag om försäkring för olycksfall i arbete icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

af herrar *Hederstierna*, grefve *Hamilton* och *Fjällbäck*, hvilka tillstyrkte bifall till Kongl. Maj:ts proposition;

af herrar *H. Forssell*, *Göransson* och *Annerstedt*;

af herr *Svedelius*;

af herrar *Gahn*, *H. M. Ericsson*, *Stridsberg* och *A. Ewers*: samt

af herrar *Örwall*, *Olsson* i Ättersta och *Jacobsen*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *Hederstierna*: Herr talman, mine herrar! Snart sagdt i hela den civiliserade världen pågår nu ett krig mellan kapital och arbete, ett krig, som ty värr tycks vilja sträcka sig äfven till vårt land. Det inverkar naturligtvis menligt icke blott på de krigförande parterna, utan äfven på de respektive staterna. Att förekomma detta krig lär väl icke kunna åtminstone i dess helhet åstadkommas genom lagstiftningen. Det lär endast kunna biläggas derigenom, att de krigförande parterna komma att inse, att de icke äro och icke böra vara motståndare, utan i stället hafva gemensamma intressen, för hvilka

*Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)*

de gemensamt böra verka, och derigenom att kapitalets egare finner, att han icke kan göra detta fruktbarande utan arbetarens medverkan, och denne å sin sida märker att han icke kan tillgodogöra sig sitt arbete utan kapitalets stöd. Men skall denna insigt vinnas, får icke kapitalets egare köpa arbetskraften till minsta möjliga pris, utan han måste med sig associera de arbetare, som han för sin näring behöfver. Lära de sig å ömse sidor inse, att de genom gemensamt arbete för gemensamt mål och till gemensamt gagn kunna utöfva näringen, så komma de säkerligen att stödja hvarandra i sina bemödanden.

Mången arbetsgifvare här i vårt land kan kanske med skäl och med tillfredsställelse säga att han ordnat sina arbetares förhållanden på ett för dem fördelaktigt sätt, samt att de både äro och böra vara nöjda med sin ställning. Om så är förhållandet, hvilket jag för visso icke vill bestrida, på många ställen, så fins det dock andra, som icke hafva vinnlagt sig om en dylik omvårdnad, och i allt fall anser jag det sättet att bereda arbetarne förmåner icke vara det rätta. Nutidens menniskor hafva lärt sig känna och förstå människovärde och menniskorätt. De vilja icke hafva andras välvilja och omsorger att tacka för de förmåner, dem kunna beredas eller för det bättre lif de sättas i tillfälle att föra, utan vilja genom egen omtanke och kraft skaffa sig dessa förmåner och icke stå i det underdånighetsförhållande, som det gamla patriarkaliska sättet att begagna arbetarne medförde.

Mycket skulle kunna vara att säga i denna stora fråga; många sorgliga bilder skulle kunna framdragas från näringslifvet, lika som många förhoppningar uttalas, men jag skall icke sätta herr talmanens och kammarens tålmod på för hårdt prof genom att aflägsna mig allt för mycket från det ämne, som i dag skall behandlas, och hvilket ämne blott rör en ringa del af detta stora sociala problem, nemligen förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare med hänsyn till olycksfall i arbetet. Många näringar drivas och en del måste drivas på ett sätt, som medför en särskild fara för de arbetare, som sysselsättas dermed. Då ligger det i statens både rätt och välförstådda intresse att vaka öfver att icke blott de faror, för hvilka arbetaren i dessa näringar utsättes, nedsättas till minsta möjliga mått, utan ock att, när olyckan det oakadt inträffar, den därför utsatte blir ersatt, icke för sitt fysiska lidande, ty det lär icke kunna med penningar ersättas, utan för den förlust han lider genom mistad arbetsförmåga. Denna grundsats är det som framkallat den lagstiftning, hvarom nu i dag skall beslutas. Jag torde icke behöfva för kammaren ådagalägga behöfvet af en dylik lagstiftning. Riksdagen måste anses hafva både insett och erkänt det behöfvet, då den skref och begärde en utredning i ämnet, och jag hoppas att i denna kammare äfven nu den åsigten, som då gjorde sig gällande, måtte fortleva.

Jag skall därför be att få öfvergå direkt till de sätt, som ifrågasatts för vinnande af detta mål, hvartill jag hoppas vi alla sträfvä. Det fins naturligtvis blott ett sätt, nemligen att förklara att den näringsidkare, som drifver en sådan farlig näring, är pliktig att också svara för den skada, som hans arbetare kan lida i näringen. Jag måste bedja kammaren bemärka, att det är näringsdriftens farlighet,

som skall vara orsak till ersättningspligten och rätten, och icke, såsom några af reservanterna i utskottet framhållit, det ömsesidiga förhållandet af arbetsgifvare och arbetare, ty detta förhållande i och för sig bör icke föranleda till någon olycksfallslagstiftning, utan det är näringsens farlighet. Det är således af vigt att kammaren genom sitt beslut klart uttalar, hvilket af de sätt, som nu äro föreslagna för denna lagstiftning, bör begagnas för sakens vidare utveckling. Ansvarspligten i dess rena form är i en särskild reservation förordad af tre af kammarens ledamöter, och om kammarens flertal vill omfatta denna grundsats, har den blott att förena sig om denna reservation. Men ansvarspligten har åtskilliga betänkligheter, om den icke öfverföres på ett annat område. Eft af ändamålen med denna lagstiftning är ju att minska de svårigheter, som nu förefinnas mellan arbetsgifvare och arbetare, men i stället för att minska, ökar man dessa svårigheter genom att införa en lag om ansvarspligt. I stället för att närma dem, aflägsnar man dem från hvarandra och gör dem till tvistande parter inför domstol. Erfarenheten i Tyskland om 1871 års lag angående dylik ansvarspligt har ådagalagt detta. Vål säger man, att detta berodde på att bevisningsskyldigheten blifvit lagd på arbetarne och att det var svårt för dem att bevisa att de icke sjelfva varit vållande till olyckorna, men det ligger i sakens natur, att, då den ena har rätt att utfä en ersättning, som den andra är pliktig att utgifva, en strid och en bitterhet i sinnena dem emellan skall uppstå, om de icke i godo kunna komma öfverens om denna ersättning. Detta är en olägenhet af den rena ansvarspligten.

Den andra är den, att en arbetare, som är berättigad till denna ersättning, icke kan under alla förhållanden beräkna att få den sig till godo, ty äfven om arbetsgifvaren är pliktig att betala, är det icke säkert, att han alltid är mäktig dertill. En ytterligare olägenhet af den direkta ansvarighetspligten är äfven den, att endast den arbetsgifvare, som blir utsatt för olyckor, kommer att drabbas af följderna af denna pligt. Det blir icke näringsen i dess helhet, som får betala, utan blott en viss näringsidkare, som särskildt råkar ut för olycksfall. Han kan vara lika oskyldig dertill som hans kolleger inom yrket, men han får dock ensam bära följderna. Alla dessa olägenheter undanrödjas, om ansvarspligten utvecklas eller förändras till försäkringspligt, hvarigenom ansvarspligten så att säga öfverflyttas på näringsen i dess helhet, på det sätt att näringsidkarne kunna lösa sig från ansvarigheten genom att betala ett visst belopp årligen och skyldigheten att svara för följderna af olyckor öfverflyttas till ett försäkringsverk, som åtager sig att fullgöra detta uppdrag. Detta har såväl i komiténs betänkande, hvars förslag herr Hedin i sin motion omfattat, som i Kongl. Maj:ts proposition förutsatts. Det skulle vara till alla parter båtnad, om denna ansvarighetspligt öfverflyttades från de enskilde näringsidkarne till dem alla, så att de med en efter viss bestämd norm uträknad afgift löste sig fria från den direkta ansvarigheten. Derigenom blefve icke endast kostnaderna fördelade på näringsen i sin helhet, och de enskilde näringsidkarne drabbades icke så ojemnt, utan äfven den fördelen vunnes, att arbetare och arbetsgif-

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

vare icke komme i direkt motstånd mot hvarandra vid denna ersättningspligts och denna ersättningsrätts utgörande. Arbetaren skulle dessutom då alltid vara säker på att utfå den ersättning, hvartill han kunde vara berättigad. — Alla parter skulle enligt mitt förmenande vinna på en dylik åtgärd. Om man också icke, såsom af någon af högsta domstolens ledamöter framhållits, kan få fram denna försäkringspligt från rent rättslig ståndpunkt, så är det ju fallet med mången lagstiftning att den framkommit af praktiska skäl och icke af rent judiciel grund.

På grund af dessa i korthet anförda skäl är det som jag för min del anser kammaren göra klokare i och säkrare vinna målet, om kammaren redan nu beslöte sig för att lägga försäkringspligten till grund för den lagstiftning, som man får i detta hänseende.

Jag har visserligen i min reservation tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, men redan från början underkände utskottets majoritet den grund, hvarpå den kongl. propositionen och herr Hedins motion äro byggda, och vid det förhållandet ingick icke utskottet i någon detaljerad granskning af dessa förslag. Man kan icke begära, att, då utskottet icke utredt frågan i alla dess detaljer, kammaren skall, så att säga, på rak arm kunna godkänna vare sig det ena eller andra förslaget. Jag skulle därför vilja yrka, att om kammaren godkänner den grund, hvarpå dessa förslag äro byggda, kammaren då återförvisar ärendet till utskottet.

Herr *Sjöholm* instämde med herr *Hederstierna*.

Herr *Östberg*: Mine herrar! Då man granskar de nu föreliggande förslagen och yrkandena och ställer dem emot hvarandra, å ena sidan Kongl. Maj:ts och arbetareförsäkringskomiténs, nu frambyret af herr *Hedin*, och å andra sidan de splittrade yrkanden, som af utskottets ledamöter framstälts, då har man, förmenar jag, svårt att komma till annan slutsats, än att frågan icke är mogen för att afgöras.

Det förefaller mig, som om tillräcklig utredning i ämnet ännu icke förebragts. Det må väl erkännas, att komitén lemnat en ganska utförlig utredning af frågan och vidlyftiga beräkningar. Man finner bland annat att komitén anser, att kostnaderna komma att ställa sig ungefär så, att den årliga premien i förhållande till utgående arbetslönen blir $1\frac{1}{4}$ procent. Deremot finner man i den af Kongl. Maj:t föreslagna lagstiftningen ingen utredning huru saken praktiskt och i sina detaljer kommer att ställa sig, och de yrkanden, som af reservanterna inom utskottet blifvit gjorda, der man önskar en helt annan grund för lagstiftningen inom detta område, innehålla hvarken bestämdt förslag till lag eller någon utredning, huru saken i praktiken komme att taga sig ut. Det synes mig under sådana förhållanden på sätt och vis vara att beklaga, det saken nu kommit fram för Riksdagen. Man borde väntat, tills man hunnit att på grund af de yrkanden, som förekommit, något närmare utreda saken från olika synpunkter.

Då emellertid frågan nu föreligger till pröfning, är det af vigt att saken diskuteras och ses från olika sidor, och därför skall jag be att få något närmare yttra mig om lagen angående försäkring för olycksfall i arbete.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Det finnes i denna några punkter, der det synes som vore man temligen allmänt ense. Den första är, att man vill att understödet skall utgå i form af lifränta, och icke utgå i belopp, som utbetalas på en gång, såsom det sker i enskilda olycksfallsförsäkringsbolag. — Man tyckes också enas om, att regeringens förslag har företrädare framför komiténs, i det att ersättningen enligt det förstnämnda skulle utgå med fixt belopp i stället för, såsom komitén föreslagit, till storleken göras beroende af den aflöning, som den skadade arbetaren hade. — Slutligen synes man äfven hafva enat sig om den uppfattning, att man borde föreskrifva någon rundligt tilltagen tid, för hvilken ersättning icke skulle komma i fråga. Regeringen har föreslagit en karenstid af 60 dagar, och detta torde också vara den minsta tid, som bör ifrågakomma.

Jag skall be att få något ingå på bedömande af den princip, som af utskottet i sin helhet och äfven af några af reservanterna blifvit förordad, nemligen att frågan om beredande af ersättning för olycksfall i arbete skulle lösas genom att stadga ansvarsskyldighet för arbetsgifvarne.

Jag fruktar, att man icke på den vägen kan nå sitt syftemål, och det synes mig fara värdt att ersättningen på grund af ansvarspflicht antingen komme att sättas så högt, att arbetsgifvaren icke kan fullgöra den, eller ock så lågt, att arbetaren icke får hvad skäligen är eller hvad man önskar att han skall erhålla. Vid en på ansvarspflicht grundad lagstiftning blefve man antagligen nödsakad att begränsa ersättningarna inom mycket måttliga belopp, på det icke den arbetsgifvare, som i ett enskildt fall på en gång måste gälda den, måtte blifva oskäligen betungad, men på samma gång vore nyttan af lagstiftningen ringa, och arbetarne skulle säkerligen känna sig besvikna.

Det bör icke heller förbises, att arbetaren i sådant fall icke egde en önskvärd säkerhet för att verkligen kunna få ut hvad han bör få. Det gäller i all synnerhet, om ersättningarna komma att utgå under form af lifräntor. Skulle arbetsgifvaren åläggas att betala lifränta, inser man lätt, i hvilken osäker ställning arbetaren skulle komma, då ju en affär kan upphöra och många andra förhållanden inträffa, hvarigenom en sådan lifränta blir alldeles utan någon nytta. Men äfven om man tänker sig saken så ordnad, att arbetsgifvaren skulle utbetala ett belopp en gång för alla, som sedan på ett eller annat sätt skulle omsättas i lifränta, kan man icke bestrida, att arbetarnes rätt icke vore på tillfredsställande sätt betryggad.

Man har velat, för att bevisa att denna princip vore den rigtiga, påpeka, att den öfverensstämmer mer med de lagstiftningsprinciper, som för närvarande äro godkända. Jag tror för min del ej, att man har skäl att fästa synnerligt afseende vid denna anmärkning. Det är lika fullt en nyhet i lagstiftningen, om man ålägger arbetsgifvare

*Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)*

ansvarspflicht på grund af ett timadt olycksfall i arbetet, som det är att stadga försäkringsplicht. Det ena är en nyhet så väl som det andra. Men man får ju ofta gå in på nya lagstiftningsprinciper, och man har då hufvudsakligen att se till, om de äro rättvisa och kunna vinna stöd af det allmänna omdömet, och mindre fästa sig vid, om de strängt stå i öfverensstämmelse med hvad man under förflutna tider upptagit i lagen. Jag kan jemföra den nu föreslagna försäkringsplichten med en annan försäkring, nemligen brandstods-försäkringen. Det är nu så, att man kan säga, att hvarje fastighetsegare faktiskt är tvungen att brandförsäkra sin egendom, hufvudsakligen därför att de flesta hafva inteckningar på sina fastigheter. Skulle det nu vara så, att något viktigt statsändamål gjorde det önskvärdt, att hvarje fastighetsegare ålades att försäkra sina hus, så tror jag icke, att det skulle kännas såsom någon tunga eller möta något egentligt motstånd. Jag tror ej, att man behöfver hysa någon större fruktan för den nya lagstiftningsprincipen att ålägga arbetsgifvare försäkringsplicht.

För öfrigt synes det mig, som om utskottet och reservanterna på sätt och vis vederlagt rättigheten af sin egen tankegång. De komma nemligen till den slutsatsen, att om staten ålägger arbetsgifvare ansvarsskyldighet, så blir följden den, att hvarje arbetsgifvare låter i något bolag försäkra sina arbetare. Således skulle ansvarsskyldigheten i praktiken leda till försäkring. Om så är förhållandet, synes hufvudvignen ligga på den frågan: Hvilketdera är lämpligare, att försäkra i en statsanstalt eller i en enskild anstalt? Att det för arbetarne är bättre, om försäkringen sker i en statsanstalt, synes vara gifvet. Men det förefaller mig temligen antagligt, att det äfven för arbetsgifvarne blir förmånligare, åtminstone om man förutsätter att alla omkostnader för anstaltens skötande komma att bestridas af statsverket, såsom det är meningen enligt det framställda förslaget. Derför tror jag för min del, att man måste komma till det resultat, att man får anlita försäkringsplichten, och att försäkringen kommer att skötas utaf en statsanstalt, hvilken då komme att bestå af tvenne delar: en afdelning för försäkringen och en afdelning för att förvandla de belopp, som inflyta från arbetsgifvarne uti lifräntor för de skadade arbetarne.

Emellertid kan, enligt min mening, emot Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag, göras en och annan anmärkning. I första rummet får jag erinra, att förslaget omfattar endast vissa näringar. Derifrån är i första hand jordbruket uteslutet. Men det är, såsom ock några af reservanterna hafva erinrat, icke i längden hållbart att göra en sådan skilnad. Äfven den arbetare, som blir skadad under sysselsättning med arbeten för jordbruksrörelsen, kan hafva goda skäl att påyrka, att det äfven blir sörjdt för honom.

Vidare tror jag, att det är ett fel, som ursprungligen gjorts af arbetareförsäkringskomitén, att man velat föra tillsammans alla yrken uti en enda grupp. Man komme derigenom att ställa det så, att den ene arbetsgifvaren icke hade något slags kontroll öfver huru den andre näringsidkaren skötte sina fabriker och huru vida han tillsåge, att nödiga åtgärder till förekommande af olycksfall vore iakttagna.

Man kommer dermed att utesluta hvarje möjlighet till solidaritet mellan de olika arbetsgifvarne. Jag tror, att det skulle vara fördelaktigt för arbetsgifvarne, om man icke så mycket sökte centralisera försäkringen, utan i och för densamma fördelade yrkena i olika grupper. Lagstiftningen torde eljest komma att få röna rätt stort motstånd från arbetsgifvarnes sida.

Jag tror äfven, att, i fall saken ordnas så som Kongl. Maj:t föreslagit, det skall komma att möta ganska stora svårigheter att kunna bestämma förhållandet mellan premierna för olika farlighetsklasser. Man kan visserligen dela upp yrkena i olika farlighetsklasser, men att bestämma, huru stor premie skall betalas för hvarje särskild klass, torde ej vara så lätt. Det kan icke heller förnekas, att systemet med fasta premier måste leda till praktiska svårigheter. Ätminstone förefaller det mig så.

Då jag ser saken på sätt jag antydtt, kan jag sammanfatta min mening angående de grunder, hvarpå lagstiftningen i detta fall bör hvilas, på följande sätt. Jag tror, att man är berättigad att utsträcka lagstiftningen till att omfatta *alla* yrken, äfven jordbruket. Jag tror, att man med fördel skulle kunna fördela yrkena uti flera grupper; likaså landet i flera distrikt. Det är ju bekant, att förhållandena i olika delar af landet äro ganska olika; det är en stor skilnad mellan förhållandena i Skåne och Norrland. Det skulle därför vara fördelaktigt att dela landet i flera distrikt; och inom hvarje distrikt kunde man dela in yrkena och näringsgrenarne uti ett antal särskilda grupper. Om man så gjorde, skulle man kunna öfvergå från en försäkring med fasta premier till ett ömsesidighetsystem, mera liknande de nuvarande brandstodsbolagen. Man skulle, enligt min tanke, mycket väl, sedan man fått ett visst antal grupper — jag vill icke nämna några siffror — kunna låta arbetsgifvarne inom dessa särskilda grupper bilda särskilda afdelningar; och så kunde man vid försäkringsårets slut räkna ut, hvilka ersättningar och utbetalningar som behöfts, och sedan fördela kostnaden på de olika arbetsgifvarne. Dessa medel kunde då ganska väl tagas upp på debetsedlarne, såsom nu är förhållandet med brandstodsafgifterna. Af de medel, som så komma att inflyta, skulle man naturligtvis i första hand utbetala tillfälliga ersättningar, men också för personer, som blifvit skadade för hela sitt lif, inköpa lifräntor. Och jag kan icke tänka annat, än att det i sådant fall vore nödvändigt, att staten åtog sig att upprätta en lifränteanstalt eller åtminstone garanterade en sådan, hvilken då finge öfvertaga den slutliga pensioneringen af arbetarne.

Detta är i korthet de grunder, hvarpå ett för både arbetsgifvare och arbetstagare tillfredsställande förslag enligt mitt förmenande borde vara fotadt. Jag har naturligtvis icke något yrkande i sådant syfte att göra, men har ansett det vara skäl att framställa dessa tankar till det afseende de vid frågans vidare behandling må kunna anses förtjena.

Herr Larsson från Upsala instämde med herr Östberg.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

*Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)*

Herr Ekströmer yttrade: Hvar och en, som intresserar sig för arbetarefrågans lösning och som tagit kännedom om arbetarens ställning, måste erkänna önskvärdheten, för att icke säga nödvändigheten, af att något åtgöres från statens sida för att bereda underhåll åt sådana arbetare, hvilka vare sig genom olycksfall eller genom längre tids sjukdom blifvit urståndsatta att sig försörja. Det lagförslag, som här föreligger till behandling, synes emellertid icke motsvara de förväntningar och önskingar, som man i detta afseende kan göra sig; ty först och främst afser det endast olycksfall i arbetet, då dock de arbetare, som träffas af olycksfall utom arbetet eller af långvarig eller obotlig sjukdom, tyckas vara lika berättigade och hafva lika stort behof utaf understöd; för det andra omfattar det endast en viss klass af arbetare, nemligen dem som äro anställda i vissa försäkringspligtiga rörelser, från hvilka skogs- och jordbruk äro undantagna, under det att en dylik lag efter mitt förmenande bör omfatta alla arbetare; för det tredje är det i lagförslaget bestämda underhållet lika för medlem af stads- som landtsamhälle, då likväl omkostnaderna i det förra äro betydligt högre än i det senare, hvadan enligt mitt förmenande ersättning för arbetare i stad borde vara större än för arbetare på landet. Slutligen synes mig utom den kontanta ersättningen äfven böra tillkomma husrum och vedbrand in natura, hvilket ju dessutom föreskrifves af nuvarande förordning.

Äfven från industriens synpunkt betraktadt synes mig föreliggande lagförslag vara otillfredsställande. Ty det ålägger arbetsgivare att utan bidrag från staten, kommunen eller arbetaren ensam bekosta för hela sin personal en olycksfallsförsäkring, tillräcklig att motsvara de understödsbelopp, som lagen bestämmer skola utgå årligen i händelse af olycksfall dels till den skadade, dels till hans minderåriga barn, samt i händelse af dödsfall till hans efterlevande, hvartill då äfven kommer begravningshjelp. Det slag, som genom en dylik tunga skulle drabba industrien, i händelse af lagförslagets antagande, skulle utan tvifvel verka ytterst hämmande på densammas utveckling och för mången af dess grenar blifva ödesdigert.

Ser jag slutligen lagförslaget från statens synpunkt, så kan med skäl ifrågasättas, om det kan vara lämpligt att, innan någon erfarenhet vunnits rörande dessa olycksfall, centralisera förvaltningen uti ett dyrbart och tungt arbetande statens embetsverk, den s. k. riksförsäkringsanstalten. För min del tror jag, att man kan lösa denna fråga på ett mycket enklare sätt, och jag skall litet längre fram taga mig friheten att angifva min ståndpunkt i fråga derom. I hvilket fall som helst synes den nu föreliggande lagen, som tyckes vara tillskuren efter tyskt-österrikiskt mönster, icke lämna sig för våra förhållanden, och man må hoppas, att regeringen, i fall den främdeles skulle komma att framlägga något annat förslag, icke måtte anse sig bunden af det, som utgått från arbetarekomitén och som jag, såsom sagdt, finner olämpligt för vårt land.

Jag skall slutligen bedja att få taga kammarens tid något i anspråk med att meddela några grunder, som jag anser skulle vara lämpliga för en lagstiftning rörande understöd åt arbetare, som genom

olycksfall eller sjukdom äro urståndsatta att sig försörja samt åt minderåriga oförsörjda barn.

1) En dylik lagstiftning bör afse understöd åt alla de arbetare, män eller qvinnor, som blifvit skadade genom olycksfall, hvaraf följdena vara längre än 6 månader, eller lida af sjukdom, som varar utöfver denna tid.

2) Vid fullständig oförmåga att sig försörja uppbär den skadade eller sjuke från och med sjunde månaden ett visst månatligt understöd dels för sig sjelf, dels för sina minderåriga barn, som ej på annat sätt få sitt försörj. I händelse af dödsfall utbetalas ett dylikt understöd till hvart och ett af efterlemnade oförsörjda, minderåriga barn.

3) Dessa understöd bestämmas högre för medlem af stads- än för medlem af landtsamhälle.

4) Utom det kontanta understödet lemnas bostad och vedbrand enligt gällande förordning.

5) Det lemnade understödet minskas i den mån förmåga att sig försörja inträder.

6) Vid inträffande olycks- eller sjukdomsfall verkställes undersökning och bestämes ersättning efter ett skriftligt utlåtande, inhemtadt af läkare, och, om den skadade är anställd i försäkringspliktig rörelse, i samråd med arbetsgifvaren. Ersättningen bestämes då af kommunens styrelse, hvilken äfven utbetalar alla understöd, hvarvid gällande förordningar om hemortsrätt tillämpas.

7) Såsom bidrag till de understöd, som utbetalas, eger hvarje samhälle att uppbära

för den händelse skada skett genom olycksfall och den skadade är anställd i försäkringspliktig rörelse, en viss del af staten och en viss del af arbetsgifvaren,

men i alla andra fall, d. v. s. då den skadade arbetaren icke är anställd i sådan försäkringspliktig rörelse, hälften af det utgifna, lagstadgade, kontanta understödet af staten.

För öfrigt anser jag, att bland de rörelser, som böra vara försäkringspliktiga, äfven böra upptagas jord- och skogsbruk, som idkas såsom näring.

8) Såväl staten som arbetsgifvarne betala sina bidrag på grund af räknenskaper, som blifvit af vederbörande kommunalstyrelse granskade och godkända.

9) Till säkerhet för kommunens rätt gent emot arbetsgifvaren skall denne vara skyldig att hålla sin personal på ett betryggande sätt olycksfallsförsäkrad i allmän eller enskild anstalt eller kassa, hvartill personalen bidrager med högst hälften.

10) Återstoden af understödsbeloppet utdebiteras inom hvarje kommun i den ordning, som för kommunalutskylder är föreskrifvet.

11) Öfver såväl bestämmandet af ersättningsbeloppen som räkningsföringen skall vederbörande ordningsmyndighet utöfva kontroll.

12) Öfver kommunalstyrelses åtgärd kan klagan föras af den det angår i den ordning, som för försörjningsärenden är föreskrifvet.

Detta är i korthet de grunder, på hvilka enligt mitt förmenande en lagstiftning i denna fråga borde byggas. Och då jag ej kan bi-

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m. träda de åsikter, som uttalas uti nu föreliggande lagförslag så ber jag att — ehuru med ogillande af utskottets motivering — få instämna uti dess hemställan om afslag.

(Forts.)

Herr Dahlberg: Då jag representerar en ort, der en mycket storartad fabriksindustri bedrifves, så anser jag mig böra yttra några ord i föreliggande fråga. Jag ber då att få säga, att, när jag första gången tog kännedom om frågan rörande arbetsgifvares försäkrings-skyldighet till sina arbetare, saken mycket intresserade mig, och så gör den äfven fortfarande. Sedan dess ha emellertid flera år förflutit, och ett stort antal, i synnerhet af sådana arbetsgifvare, som äro bosatta norrut och sysselsätta sig med sågverksindustrien, inom hvilken jag har vidsträckt personlig erfarenhet, hafva på enskild väg vidtagit åtgärder att nå målet, i det att hos enskilda försäkringsbolag ett icke blott stort utan till och med högst betydligt antal kollektivförsäkringar blifvit åvägabragta. Dessa kollektivförsäkringar grunda sig i allmänhet på den ganska förståndiga regeln, att arbetsgifvare och arbetare dela premierna. Jag föreställer mig nu, att just med hänsyn dertill, att den frivilliga försäkringen tagit allt större utsträckning, det föreliggande lagförslaget mycket väl tål att närmare tänka på, och att ett uppskof med den utan tvifvel ganska brännande frågan snarare komme att medverka till dess lyckligare lösning än motsatsen. I den mån, som man får en vidsträcktare erfarenhet om den enskilda försäkringsrörelsens förutsättningar och de ersättningar, som till följd af olycksfall på detta sätt utbetalas, tror jag, att man skall kunna erhålla ett mycket bättre och tillförlitligare statistiskt material, än som nu kan åstadkommas. Det är sannolikt, att den samverkan mellan arbetsgifvare och arbetare, som för närvarande allt mer gör sig gällande på alla områden, kommer att leda derhän, att den enskilda försäkringspligten å den ena sidan och försäkringsrättigheten å den andra tager en allt större utsträckning, och jag tror därför, att det för närvarande icke kan vara lämpligt att genom en lag fastslå en sak, som må hända bättre kan lösas på frivillighetens väg. Det synes mig därför vara önskeligast att icke så brådslande antaga det föreliggande lagförslaget, utan i stället inhemta ännu några års erfarenhet om hvad som kan ernås på denna frivillighetens och så att säga den naturliga utvecklingens väg.

Det är med anledning häraf och med anslutning äfven till hvad herr Gahn, Ericsson, Stridsberg och Ewers i sin reservation uttalat, som jag anhåller att för närvarande få yrka afslag å Kongl. Maj:ts förslag och den väckta motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Beckman: Herr talman! De siste ärade talaren framhöll såsom sin öfvertygelse, att det vore lämpligast att grunda försäkringspligten på den redan nu ganska utvecklade *frivilliga* olycksfallsförsäkringen. För att rätt bedöma detta hans påstående måste man först och främst undersöka, i hvad mån en sådan frivillig försäkring i fråga om villkorens billighet kan jämföras med den af staten erjudna.

Det ligger nemligen i sakens natur, att kostnaderna måste spela en stor roll. Om man vill införa en försäkringspligt, som under en eller annan form drabbar industrien, måste man främst tillse, att icke denna börda göres så tung, att industrien icke förmår bära den. I den tyska riksdagen har af en framstående man uttalats det bekanta ordet, att man får vakta sig att "döda hönan, som lägger det gyllene ägget". Jag är för min del lifligt öfvertygad härom, att en af staten ålagd försäkringspligt är den rätta vägen till lösning af frågan om ersättning åt arbetare vid olycksfall i arbetet. Och jag är det alldeles särskildt på grund af min öfvertygelse, att en sådan försäkring, der staten bestrider förvaltningskostnaderna, måste blifva mycket billigare än den, som kan åstadkommas af enskilda bolag.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Hur ställa sig nu kostnaderna, enligt beräkningen i det kongl. förslaget? Kongl. Maj:t har med stöd af arbetarekomiténs utredning kommit till det resultat, att ungefär 150,000 arbetare skulle falla inom de försäkringspligtiga yrkena. För alla dessa skulle utgå ett sammanlagdt premiebelopp af omkring 900,000 kronor *medelpremien* blifve således 6 kr. för år. Det är gifvet, att premierna komma att ställa sig mycket olika allt efter olika farlighetsklasser. Jag förmodar, att afsigten med den paragraf i Kongl. Maj:ts förslag, som meddelar föreskrift om olika rörelsers indelning i farlighetsklasser, är, att dessa farlighetsklasser icke skola bestämmas uteslutande efter yrke, utan också att inom ett och samma yrke tillfälle står öppet att flytta en fabrik eller en rörelse, der man särskildt vinnlagt sig om skyddsåtgärder till förekommande af olycksfall under arbetet, från en farlighetsklass med drygare afgifter till en annan med billigare. Premierna vexla, enligt Kongl. Maj:ts förslag, högst väsentligt — från $\frac{1}{2}$ öre per arbetare och arbetsdag i de minst farliga yrkena till 5 öre per arbetare och arbetsdag i de farligaste. Det synes mig, som om i alla händelser de lägre af dessa afgifter icke skulle vara för industrien särdeles svåra att bära; ja, man torde kunna gå rätt högt på premieskalan, innan afgifterna kunna anses så betungande, att de bereda verkliga svårigheter. Och om det skulle visa sig — hvilket ju är tänkbart — att någon viss industri, som uppförts i hög farlighetsklass, allt för hårdt drabbas af premierna, så finnes — synes det mig -- intet hinder att nedsätta premierna för denna industri och i stället lemna bidrag från staten till afgifternas täckande. Att på detta sätt genom statens ingripande lätta bördan för en viss industri är i alla händelser icke *mera* oegentligt än när man genom tullar bereder förmåner åt vissa näringar. Ja, man har här vid lag till och med en fördel, ty man vet hvad man ger, och man vet hvad det kostar; vid tullbeskattningen åter kan man ej exakt beräkna hvad konsumenten får betala, liksom man ej alltid kan förutse, i hvad mån en tullsats, pålagd till förmån för en viss näring, råkar att drabba äfven andra näringar.

De premier, som skola erläggas till statens försäkringsanstalt, måste uppenbarligen ställa sig billigare än de, som upptagas af de enskilda försäkringsbolagen. Hvarför? Jo, därför, att en stor del af de enskilda bolagens drygaste utgifter försvinna. Till dessa utgifter räknar jag främst de ganska betydliga summor, som i de enskilda bolagen gå till provisioner, liksom ock åtskilliga andra expenser, som

Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)

äro obehöfliga vid allmän *obligatorisk* försäkring. Jag har med hänsyn härtill gjort en beräkning med ledning af förhållandet i de tre svenska olycksfallsförsäkringsbolagen Skandinavien, Fylgia och Norden år 1889. Hela beloppet premier i dessa bolag uppgick, efter afdrag af återförsäkringspremier, till i rundt tal 604,000 kronor. Hela beloppet af skadeersättningar, deri inbegripet hvad som blifvit afsatt till försäkringsfonden och fonden för oreglerade skador, utgjorde något öfver 392,000 kronor. Skilnaden mellan dessa båda belopp utgör, som synes, omkring 212,000 kronor. Hvar ha dessa penningar kommit ifrån? Det är ju uppenbart, att det är försäkringstagarne, som fått betala dem. Om man nu från dessa 212,000 kronor drager det belopp, 41,000 kronor, hvilket enligt det kongl. förslaget skall åtgå för riksförsäkringsanstalten, så får man en siffra, som i någon mån angifver det belopp, hvarmed dessa enskilda bolags kostnader öfverstiga kostnaderna för en statsförsäkringsanstalt. Denna siffra utgör icke mindre än 171,000 kronor. Vid dessa beräkningar får man dessutom icke heller glömma, att dessa 212,000 kronor hänföra sig till ett premiebelopp af 604,000 kr. i de enskilda bolagen, hvaremot de 41,000 kronor, som utgöra motsvarande kostnader i riksförsäkringsanstalten, skulle hänföra sig till ett premiebelopp af 900,000 kronor. Naturligtvis förbiser jag ej, att åtskilliga kostnader, som icke äro upptagna i Kongl. Maj:ts förslag, en gång torde visa sig behöfliga. I förslaget äro nemligen endast uppförda de direkta kostnaderna för sjelfva embetsverket. Jag vågar icke inlåta mig på några beräkningar rörande dessa förhöjningar; dock tror jag mig kunna påstå, att de icke synnerligen mycket inverka på slutsunman.

Jag vill tillägga ett par ord rörande ett ämne, som mycket betonats i samband med frågan om industriens förmåga att bära en *obligatorisk* olycksfallsförsäkring. Man har framhållit, att denna skulle i hög grad försvåra konkurrensen. Hvad då först den inhemska konkurrensen angår, blir densamma tydligen hvarken svårare eller lättare än förut: med hvarandra täflande rörelser få ju genom försäkringen en alldeles lika ökning i sina produktionskostnader. Likartadt blir äfven förhållandet vid konkurrens med utlandet. Äfven der tynges ju industrien, åtminstone i flere länder, af dylika utgifter. Så är t. ex. förhållandet i Tyskland, hvars industri har att bära dryga utgifter för *obligatorisk* föräkring af olika slag. Eller ock har man såsom i England en skadeståndspligt, hvilken åtminstone i andra hand kan sägas tynga på produktionen. Äfven om man betraktar frågan från den mera allmänna synpunkten af internationel konkurrens, så synes det således icke böra vara omöjligt för den svenska industrien att bära den ifrågasatta utgiften.

Jag glömde nyss en sak. Det har talats åtskilligt om den relativa billigheten af de vilkor, som bjudas hos de enskilda bolagen. Utskottet upplyser, att man i dem erlägger en årlig premie af 5 å 7 kronor för tusen af det belopp, som utbetalas vid dödsfall. Men är detta så billigt? Är det icke ganska dyrt? Allra helst vid en jämförelse icke blott mellan premiebeloppen, utan emellan den *ersättning*, som gifves af bolagen, och den som skulle utgå enligt det kongl.

förslaget. 360 kronors lifränta representerar dock ett ingalunda föraktligt litet kapital. Äfven om räntefoten sättes så högt som till 5 procent, motsvarar denna lifränta ett kapital af mer än 7,000 kronor.

Den ärade representanten från Ängermanland förklarade sig till slut vara färdig att för sin del biträda den af herr Galn och hans meningsfränder afgifna reservation. Uti denna reservation uttalas uttryckligen den åsigten, att en sådan lagstiftning som den nu föreslagna — den må nu gälla vare sig försäkring eller skadestånd — "*ännu icke*" är "*af förhållandena i vårt land påkallad*". Detta uttalande leder mig öfver till utskottsbetänkandets principiella del. Jag vill då först anmärka en egendomlighet med detta betänkande. När man genomgår detsamma, måste man alltjemt fråga sig: "hvar är utskottet?" Ty utskottets egna åsikter söker man förgäfvos; de finnas ingenstädes representerade. *Samtliga* utskottets ledamöter hafva i särskilda reservationer framställt sina afvikande meningar. Hvilken som står bakom utskottets mening, det vet man ej. Intresset samlar sig därför kring reservationerna. De uttrycka också, dessa olika reservationer, de tre hufvudsakliga olika façer, som arbetarefrågan genomgått i afseende på arbetares ersättning vid olycksfall.

Först möter man den rena första kammar-ståndpunkten, enligt hvilken *ingenting* bör göras. Derefter komma två reservationer, afgifna af ledamöter från både Första och Andra Kammarerna, i hvilka man fasthåller vid den redan genom erfarenheten i andra länder utdömda ansvarighets- och skadeståndsprincipen. Slutligen har försäkringstvångets princip fått sitt uttryck i den af utskottets ordförande, herr Hederstierna, jemte två andra ledamöter framlagda reservation. Deri utpekas såsom den enda rätta vägen ett genomförande af denna princip, på hvilken såväl det kongl. förslaget som det af herr Hedin i hans motion framlagda arbetareförsäkringskomiténs oförändrade förslag hvilat.

Hvad nu först beträffar den ståndpunkt, som intagits af Första Kammarerna "rena" reseranter, så får jag bekänna att den för mig är så främmande, att jag knappast kan fullkomligt sätta mig in i densamma. Vill man verkligen förneka, att i våra dagar, med den utveckling industrien nu hunnit, intet behof af lagstiftning förefinnes? Vill man bestrida, att farorna inom vissa yrken äro från yrkets utöfning i en särskild mening oskiljaktiga? Måste man icke erkänna, att det är arbetsgifvaren, snarare än arbetaren, som bör bära farans risker? Arbetaren kan icke sägas ega full valfrihet; han är tvungen att söka arbete i sitt yrke, äfven om han vet att det är farligt arbete. Och ingen lär väl vilja påstå, att i allmänhet arbetslönen står i direkt förhållande till yrkets farlighet. Då uppstår jag min fråga: är det arbetaren eller arbetsgifvaren, som rätteligen bör bära denna med industrien oupplösligen förbundna risk? Men om denna skyldighet måste anses åligga arbetsgifvaren, så måste också enligt min uppfattning lagstiftningen så ordnas, att å ena sidan arbetsgifvaren åläggas att fullgöra denna sin skyldighet, och att å den andra arbetaren får full trygghet att verkligen utfå den ersättning honom tillkommer.

Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)

Det har af den förste talaren framhållits, att det lyckligtvis finnes många arbetsgifvare, som med omtanke vårda sig om sina arbetare och i händelse af invaliditet sörja för deras framtid; men det betonades också redan af honom, att det här gälde en arbetarens rättighet: om han lider skada i arbetet har han också rätt till en mot skadans storlek svarande ersättning. Denna hans rättighet bör vara genom lag bestämd och tryggad, så att icke under formen af vängåfva eller nådegåfva gifves — eller kanske icke gifves — honom hvad han har rätt att fordra.

Den andra gruppen bland reservanterna förordar, såsom nämndt, skadeståndspligten. Mot tillämpningen af denna princip göra sig i synnerhet två betänkligheter gällande. Den ena grundar sig på den mängd af tvister, som skadeståndspligten visat sig framkalla. Detta kan icke undvikas, så snart bestämmandet af ersättningen och dess storlek måste dragas under domstols pröfning. Härigenom framkallas i sin tur mellan arbetsgifvare och arbetstagare ett spändt förhållande, eller med andra ord just *det* missförhållande, som man genom lagstiftningen på föreliggande område hoppats att förekomma.

Den andra betänkligheten rör garantierna att arbetaren verkligen skall utfå det skadestånd, som tillkommer honom. Han saknar helt enkelt hvarje sådan garanti. Det är ju exempelvis lika möjligt som vanligt, att en affär, som ena året blomstrar, det nästa drabbas af ett ruinerande olycksöde, som gör det omöjligt för arbetsgifvaren att till arbetaren utbetala hans ersättning.

En annan synpunkt, som icke heller må förbises, är fördelen för arbetaren att få sin ersättning i form af en lifränta i stället för att få ett kapital på en gång. Det senare kan visserligen någon gång vara att föredraga — såsom t. ex. då den skadade vill börja en egen affär — men sådant hör uppenbarligen till undantagen.

Sålunda drifves man, synes det mig, ovilkorligen från skadeståndspligten öfver till den enda verkligt tryggande formen för ersättning vid arbetares olycksfall i arbetet, nemligen *försäkringspligten*. Jag skall icke upptaga tiden genom att inlåta mig på någon närmare framställning af dess fördelar för så väl arbetsgifvare som arbetstagare. Jag vill nu endast nämna, att jag såsom en bland ledamöterna i arbetareförsäkringskomitén helst skulle velat yrka bifall till herr Hedins motion. I Kongl. Maj:ts förslag förekommer nemligen åtskilligt, hvaremot jag kunde framställa anmärkningar af temligen graverande art. Men detta hindrar mig dock icke från att, hellre än att riskera att icke se någonting blifva åtgjort, med glädje omfattar detta Kongl. Maj:ts förslag. Ty genom dess antagande blir dock den rätta principen erkänd.

För det fall att, såsom jag hoppas, Riksdagen i sådant syfte återförvisar ärendet till utskottets förnyade behandling, vill jag emellertid här begagna tillfället att framställa särskildt en anmärkning mot det kongl. förslaget. Der förekommer en bestämmelse, att i händelse skadan framkallats genom "grof vårdslöshet" å arbetarens sida, så skall han icke erhålla någon ersättning. Men, mine herrar, det har visat sig vara helt enkelt omöjligt att i hvarje fall afgöra,

huru vida olyckan vållats af "grof vårdslöshet". Vanan vid ett farligt arbete utöfvar på arbetaren ett förslöande inflytande. Han glömmmer tillvaron af en fara, för hvilken han dag efter dag varit utsatt, utan att något inträffat. Och när så olyckan är framme — hvem kan väl då uppdraga gränsen mellan "vårdslöshet" och "grof vårdslöshet"?

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

En annan skiljaktighet mellan Kongl. Maj:ts och arbetareförsäkringskomiténs förslag, är antalet dagar, som falla på den s. k. "väntetiden", det vill säga den tid efter olycksfallet, under hvilken den skadade icke utfår ersättning. Enligt komiténs förslag skulle väntetiden utgöra två veckor; enligt det kongl. förslaget är denna tid satt till icke mindre än 60 dagar. Emellertid erkänner jag villigt, att olägenheten af den långa väntetiden kan i väsentlig mån mildras genom att verksamt understödja de institutioner, som redan nu lemna hjälp ej blott vid sjukdomsfall, utan äfven vid olycksfall af öfvergående art — nemligen sjukkasorna. Ett kraftigt handtag från statens sida åt det frivilliga sjukkasväsendet skall i icke ringa mån motväga betänkligheten i fråga om den långa väntetiden.

Slutligen stadgar det kongl. förslaget, att ersättningen skall utgå efter ett för alla gemensamt medelbelopp. Goda skäl kunna anföras både för och emot denna anordning. Komitéen har ansett det vara ur vissa synpunkter lyckligare, om ersättningen stode i ett visst förhållande till löneförmånerna. Onekligen innebär emellertid det fixa medelbeloppet en mycket stor och önskvärd förenkling. Ej heller kan det bestridas, att en för alla lika ersättning har ett tilltalande demokratiskt drag. Från denna synpunkt är det alldeles rätt att vid invaliditet samma ersättning utgår till den som haft högre lön och till den som haft lägre. Det är nemligen lika hårdt för den, som har mindre löneinkomster — ja, väl stundom hårdare — att genom ett olycksfall se sig uppförd i rullorna öfver arbetets invalider.

Den ärade talare, mot hvilken jag ett par gånger förut rigtat mig, yttrade, att man bör låta denna sak "hvila och mogna". Jag hyser alldeles motsatt uppfattning. Den är mogen — och det är af behovet ovilkorligen påkalladt, att nu någonting åtgöres. Detta äfven af politiska skäl, skäl dem jag knappast anser mig behöfva närmare angifva, då de synas mig ligga för öppen dag. Eller är det icke nu redan några år, sedan man i denna kammare, då det var fråga om införande af en ny ekonomisk lagstiftning, utfäste sig att i sådant syfte använda något af den ökade inkomst, som denna lagstiftning beräknades skola tillföra både statsverket och enskilda näringar? Utlofvade man icke att med en del af statskassans öfverflöd lindra och bättra deras tillstånd, hvilka, såsom det bekanta diktamen i statsrådet betonade, af det nya systemet mest betungas. Jag anser det derföre lika mycket af klokhet, som af rättvisa påkalladt, att nu taga ett första steg mot genomgripande reformarbete på detta område. Hvilka anmärkningar man än må kunna göra mot Kongl. Maj:ts förslag, så måste man, enligt min uppfattning, dock erkänna, att det hvilar på en riktig princip. Och det är just i förhoppning

*Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)*

att få denna princip fastslagen, som jag anhåller, herr talman, att få instämma med herr Hederstierna i hans förslag om återremiss.

Herr *Kardell* instämde med herr Beckman.

Herr *Westerberg*: Jag skall utan att ingå för djupt i denna fråga be att genast få draga till fronten mellan de två stridiga uppfattningar, hvori densamma sönderfallit; nemligen frågan om ansvarspligt och frågan om försäkringspligt, och jag vill genast från början säga att jag ställer mig på deras sida, som anse att ansvarspligten är för närvarande den enda möjliga och som jag tror äfven fullt tillräckliga. När jag såg den här digra luntan, som blifvit frukten af det arbete, som flera af rikets förnämsta embetsverk, såsom kommerskollegium och högsta domstolen samt slutligen Kongl. Maj:t sjelf i statsrådet nedlagt på denna sak, och efter det jag genomläst utskottets föreliggande arbete, så föreföll detsamma mig nästan såsom en guillotin afsedd för frågans dödande. Jag hoppas likväl att ej så må vara fallet, utan att här må föreligga ett förarbete af en jordmån, ur hvilken något för arbetaren lyckligt resultat för framtiden må uppspira. Naturligtvis är frågan af beskaffenhet att den slutligen utmynnar till en penningfråga och vi erkänna ju alla att för arbetarnes framtida väl någonting måste göras. I vårt Sverige hafva förhållandena i detta fall mognat. Vi hafva vuxit ifrån de patriarkaliska förhållanden, då det var vanligt att arbetaren fick stå i 20 graders köld inför sin arbetsgifvare med hatten eller mössan i hand och i all ödmjukhet låta näsa och öron förfrysa, och ändå fann allt vara i sin ordning. Sådant torde numera höra till sällsyntheterna, och äfven arbetarens människovärde har blifvit mera erkändt. Jag har såsom arbetsgifvare stått arbetarne mycket nära och under en tid af 30 år har jag varit gynnad af det förhållandet att ganska få olycksfall bland min stundom talrika arbetarepersonal inträffat. Under de sista fem åren har man emellertid i Göteborg blifvit tvungen att göra något för arbetarne, och vi fördes till insigt derom genom det i lagen något sväfvande begreppet om ansvarsskyldigheten, hvilket denna gång tog sig form af ett domslut, enligt hvilket en genom olyckshändelse aflidne persons efterlevande fingo sig tillerkända på juridiska grunder ganska betydliga ersättningsbelopp. Då fann sig en arbetsgifvare, som på samma gång drabbats af tre dödsfall och några olycksfall bland hans arbetare, nödsakad att sammankalla sina yrkesbröder, till hvilka han sade: detta är en börda, som i dag har drabbat mig och som på liknande sätt i morgon kan träffa eder. Det är icke någon ensam fiende, någon ensam olycka, som här förestår, utan en gemensam olycka, för hvilken vi genom sammanslutning böra värna oss. Detta gaf anledning till bildande af en sammanslutning af byggmästare för gemensam olycksfallsförsäkring för sina arbetare med benämning "Hjelpkassan." Jag har varit medlem och kassör i denna hjälpkassa i öfver 5 år, och har således erfarenheten under en hel 5-årsperiod att åberopa. Olycksfall hafva förekommit hos oss lika väl som på andra håll, ehuru väl arbetarne hos oss äro så väl skyddade, som de

kunna vara. Ser jag efter i de af arbetareförsäkringskomitén i dess betänkande lemnade statistiska uppgifter, så finner jag, att husbyggnadsindustrien icke är uppförd med högre siffra än 12,9 olycksfall per år och 1000 arbetare, hvilket är betydligt lägre än medeltalet, som uppgår till 20,7 per mille. Siffrorna variera för öfrigt mellan den ytterst låga af 3,6 per mille för textilindustrien och den särdeles höga af 64,67 per mille för vapen- och symaskinsfabrikerna. Alltså byggnadsarbetena och dermed likställda höra icke till de arbeten, som äro mest utsatta för olycksfall, och likväl hafva vi funnit oss manade att sluta oss tillsammans till ett slags ömsesidig försäkringsanstalt, der vi ansvara en för alla, och alla för en. Men är då allt derigenom hulpet? Nej, visst icke. Vi hafva funnit, att det är en lucka, som måste fyllas. Det är nemligen den omständigheten, att den slarfvege och liknöjde arbetsgifvaren icke bryr sig om att vara med i en försäkringsanstalt, grundad på detta sätt. Och medan den ordentlige och samvetsgranne arbetsgifvaren utan tvekan lemnar ersättning åt sina skadade arbetare, så bryr sig ej den mindre nogräknade arbetsgifvaren derom, utan låter dem falla fattigvården till last.

Det har yttrats af en ledamot i högsta domstolen, att i detta afseende allt måtte vara välbestäldt, då ytterst sällan några tvistigheter mellan arbetsgifvare och arbetare angående ersättning för olycksfall under arbete dragas under domstols pröfning. För min del känner jag arbetarnes ställning i detta afseende ganska väl, och jag vet, att den ordentlige arbetaren, hvilken lika väl kan drabbas af olycksfall som skränaren, drar sig i det längsta för att göra sina ersättningsanspråk i detta afseende gällande inför domstol. Det är nemligen icke alltid sagdt, att han vinner, men deremot är det möjligt, att han stänger vägen för sig för erhållande af arbete. Derfor betyder det ej synnerligen mycket, att domstolarne i detta fall haft mycket litet att upplysa, ty det kan finnas och finnes orättvisor, som icke komma inför detta forum.

Hvad som gör, att vi slutit oss tillsammans kring ansvarspligten och opponera oss mot den af flere talare förordade försäkringspligten, det är, att den senare synes oss afskräckande dyr, och att maskineriet är så inveckladt, att vi icke tro, att industrien ännu nått den utveckling, att denna apparat är lämplig. Jag tror, att den är en Saulsrustning, som är alldeles olämplig för den unge gossen, som arbetar under hårda förhållanden. Jag tager mig friheten att grunda detta mitt påstående på statistiska uppgifter om förhållandena i detta afseende i Tyskland. Af dessa framgår, att under ett år, då ersättningssumman uppgick till 1,711,699 riksmark, de öfriga utgifterna belöpte sig till 3,191,674 riksmark, och att af det sammanlagda belopp, som utbetalats, eller 4,903,373 riksmark, för det afsedda ändamålet blott omkring $\frac{1}{3}$ utgifvits. Det är väl dock, mine herrar, meningen att genom en sådan anstalt bispringa arbetarne, och icke att skapa ett embetsverk, som för sin förvaltning kräfver en dubbelt så stor kostnad som den summa, som utgår för det egentliga ändamålet.

Jag vill äfven nämna till stöd för mitt påstående, att innan vi gjorde vår sammanslutning i Göteborg — och det bevisar också, att de siffror jag nyss anført icke äro allenastående, utan hafva motsva-

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

riighet på andra håll — så gjorde vi förfrågan hos några enskilda bolag, och de voro ganska billiga. De stannade slutligen vid 6 per mille vid allmän försäkring. På det sätt, som vi nu haft det ordnad, har det icke kostat oss mer än 1½ per mille, något år mer och något år mindre, men med denna summa hafva alla kraf på ersättning för olycksfall i arbetet bilfvit fullt betäckta. Och ingen som haft anledning framställa sådant kraf har underlåtit det, ty bland de arbetare, som äro anställda hos de till vår förening hörande arbetsgifvarne fins ingen, som icke vet, att han är skyddad till lif och lem, och i händelse af olycksfall har att påräkna hjälp. Det fordras naturligtvis bevisning. Men sådan måste fordras lika väl af en försäkringsanstalt, som om det finnes ansvarspligt. Ty jag antager icke, att hvilken arbetare som helst, som kommer med en blodig trasa om tummen och säger, jag vill hafva försäkring i riksförsäkringsanstalten, att denne skulle utan vidare utfå något belopp, utan bevisningsskyldighet måste alltid erfordras, men denna är alltid svår att åstadkomma och ju tyngre maskineri man gör, ju svårare processer har man att vänta. Ått äfven med den människokärlek, som ligger till grund vid frivilliga anordningar af detta slag, det blir nödvändigt att begränsa arbetarens rätt i så måtto, att vid sjelfförvållade olycksfall någon ersättning icke kommer att utgå, detta har rönt opposition af somliga talare, men jag undrar, om desse talare hafva varit arbetsgifvare och således haft någon erfarenhet, om den sak, hvarom de yttrat sig. Jag skall be att, om den och synes temligen trivial, få omtala en sak, som händt i mitt arbete. Det hade på längre tid icke inträffat något olycksfall bland mina arbetare, men en vacker dag kom en karl med en bindel om handen och sade att han råkat ut för den olyckan att, då han höll på att slå sten, han med stenhammaren slagit sönder sin tumme. Det var kallt ute, hans fysik klen och tummen skör, så att han var rädd att få frost i den. Han frågade om han finge visa mig tummen, men jag ville icke se på den. Han skickades till sjukhuset, men kom igen nästa lördag lika ynkelig och fick ut sin fulla veckoaflöning. Tre à fyra veckor gingo och han såg fortfarande lika beklagansvärd ut och frågade flere gånger: vill herrn se på tummen? Nej, jag hade inte tid att vara doktor då. Men så var det någon, som fick se detta, och ett par dagar derefter kom en annan man också med trasig tumme. Det var mycket ledsamt och jag tyckte det var tråkigt, men som jag hade brådt, så sade jag åt honom: du skall väl få ersättning då. Men sedan kom ännu en tredje man med en trasig tumme. Då sade jag emellertid ifrån: nu är det slut med all ersättning, och från den tiden upphörde hela denna olyckskategori. Häraf torde man finna att det är nödvändigt att fordra bevisningskyldighet.

Hela den apparat, hvarmed vi skött vårt arbete der nere, som dock omfattar arbetsinkomster af omkring 1½ million kronor om året, den är icke större än så här, och hitills har den varit tillräcklig. Jag tror att ansvarspligten bör tills vidare blifva det första steget, ty, mine herrar, det var blott på grund af denna lagligen bevisade ansvarspligt i detta stycke, som vi blefvo tvungna att skaffa oss för-

säkring. Det var vårt eget intresse, som dref oss, men jag är rädd för att vi der nere på vestkusten äro för långt borta från Stockholm för att låta oss drivas in i en försäkringsanstalt. Vi känna väl till organisationen i Tyskland. Några af oss tänka, att Tyskland teoretiserar och administrerar obegripligt bra, och en person, som kom hem från en resa till Berlin, omtalade att allt var så väl ställdt der, att han tyckte sig se nummer på flugornas vingspetsar. Sådan tror jag icke vi behöfva skaffa oss här i Sverige, såsom icke öfverensstämmande med vårt folks skaplynne, och då enligt min uppfattning frågan icke bör baseras på de föräldrade åsigter, som uttalats af fyra reservanter från Första Kammaren, så tror jag att ansvarighetspligten för närvarande vore önsklig, och därför vill jag återremittera denna fråga för vidare utredning med angifvande att ett stadgande om ansvarighetspligt synes för närvarande vara det, som har någon utsigt att vinna landets och folkets bifall.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Jag skall blott bedja att i största korthet få angifva min ståndpunkt till principfrågan. Utskottet säger att "det är tydligt att den, gent emot hvilken den enskilde arbetsgifvaren sålunda varder skadeståndsskyldig, är staten, och att den, gent emot hvilken den enskilde arbetaren får en skadeståndsrätt, är staten". Härefter fortsätter utskottet och förklarar att det anser denna uppfattning icke kunna vara grundad. Jag för min del har en alldeles motsatt uppfattning, ty jag anser att staten verkligen har skyldighet att så öfvervaka de ekonomiska förhållandena, att de humana intressena tillgodoses, och till dessa intressens vårdande hör att arbetare, som användas i farliga yrken, må hafva någon säkerhet för sin framtid, om de blifva skadade. Jag anser således, att staten har rätt att fordra ansvarsskyldighet, men jag anser också, att en ansvarsskyldighet utan försäkringsskyldighet blir för vissa arbetsgifvare allt för betungande och för arbetarne icke betryggande, ty om arbetsgifvaren har försummat att försäkra och icke har något att gifva, så är arbetaren föga betjent med att arbetsgifvaren har haft ansvarsskyldighet. På dessa grunder anser jag, att både ansvarsskyldighet och försäkringsskyldighet böra finnas, och jag för min del tror, att det är lyckligare, ju förr och ju mera sjelfmant denna princip kan genomföras. Jag vill också säga, att det är just för att den svenske arbetarens ställning må kunna förbättras som jag för min del anser det vara så viktigt att möjlighet beredes till skydd för det svenska arbetet, och därför anser jag äfven att i samma mån som denna möjlighet betryggas, bör man tillse att frukterna häraf också må komma arbetarne till godo, och ett sätt härför är införande af försäkringspligt.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få instämma med den förste talaren, som yrkade återremiss och särskildt att få göra det på de grunder, som han anförde.

Herr Fredholm från Stockholm: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af en talares yttrande, att han ansåge sig uti de

Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)

af högsta domstolen och utskottet anförda skäl hafva funnit tillräcklig anledning att förorda *ansvarspligt* i stället för *försäkringspligt* för de olycksfall, som inträffa under arbetet. Flertalet af högsta domstolens ledamöter har nemligen med afseende på den ifrågasatta lagen för dessa olycksfall framhållit, att de icke anse en sådan lag kunna byggas på rättens grundval. Den må vara huru praktisk och ändamålsenlig som helst och kunna försvaras ur hvilka andra synpunkter som helst, så kunna de dock icke finna den vara rättsligt berättigad. Detta sitt uttalande grunda de derpå, att man icke ur privaträtten kan deducera någon rättsgrund för olycksfallsförsäkringen. En sådan uppfattning förutsätter likväl att det icke skulle existera några andra rättsförhållanden vid olycksfall än endast privaträttsliga, det vill säga att olyckor icke skulle kunna uppstå på annat sätt än att någon af de två parter, som stå till hvarandra i privaträttsligt förhållande: arbetsstagare och arbetsgifvare vore dertill vållande. Detta är emellertid långt ifrån alltid förhållandet, ty det största antalet olyckor kunna icke hänföras till något vållande af vare sig arbetsgifvaren eller arbetstagaren, utan framkallas oberoende deraf af "force majeure".

Dessa olyckor stå till antalet i ett nära samband med sjelfva yrkets farlighet och äro till en viss grad oberoende af de anordningar, som arbetsgifvaren träffar, hvarför han icke heller kan ställas till ansvar för detta slags olyckor. Men då frågas: kan det verkligen saknas hvarje rättsgrund för att de ekonomiska lidanden, som dessa olyckor medföra för arbetaren, skola på något sätt blifva honom ersatta? Fullgöra icke de farliga yrkena likaväl som de ofarliga vissa samhällsuppgifter? Kan samhället t. ex. undvara dessa grufarbetare, hvilka under sin verksamhet äro utsatta för ett mycket stor antal olyckor? Är icke deras produktion nödvändig för samhällets tillvaro, och kan man därför icke ur deras verksamhets nödvändighet för samhället deducera fram den rättsgrundsats, att samhället är skyldigt tillse att dessa personer, som utföra för samhällets bestånd så viktiga arbeten, skola på något sätt godtgöras för de ekonomiska lidanden, som kunna drabba dem genom under arbetet inträffade olyckor äfven då, när ingen kan sägas hafva varit vållande till deras framkallande. Jag tycker, att man från detta förhållande kan hemta alldeles tillräckliga rättsskäl för att på lagstiftningens väg tillgripa några åtgärder, det må vara hvilka som helst, hvarigenom de arbetare, som under arbetet blifvit utsatta för olycksfall, kunna blifva godtgjorda för sina ekonomiska lidanden.

Nu har det sagts att det vore riktigare och bättre att för det ändamålet stadga en *ansvarspligt* för arbetsgifvare än att söka lösa frågan genom försäkringsåtgärder. Jag kan emellertid icke finna, att man på detta sätt skall kunna lösa frågan, då det omöjliga skulle kunna vara rätt att stadga ansvarsskyldighet för arbetsgifvaren för sådana olyckor, hvarfull han icke varit vållande. Han kan naturligtvis icke hafva större skyldighet än någon annan att ersätta de olyckor, som uppkomma genom yrkets egen farlighet. Det rätta här vid lag måtte väl vara att yrket skall gifva godtgörelse för sådana olyckor, och om slumpen gör att de någon gång inträffa hos *en* arbetsgifvare,

hvarför skall han då ensam bära olyckans ekonomiska följder. Hvarför skall icke i ett sådant fall godtgörelsen fördelas äfven på öfriga yrkesutöfvare, då den omständigheten att olyckan inträffat hos en, icke utgör något bevis för att han på ringaste sätt varit vållande till den.

Jag skall emellertid icke tillåta mig att ingå på någon vidare bevisning af ansvarspligtens otillräcklighet eller anföra några af de skäl, som tala för att man bör söka att lösa denna fråga genom antagandet af en obligatorisk olycksfallsförsäkring, men jag vill till stöd härför fästa herrarnes uppmärksamhet på, huru frågan härom utvecklats sig i Schweiz, ett land, som med afseende på folkmängd kan ungefär jämföras med vårt, ehuru man der har en något större industri än här och derför äfven flere arbetare sysselsatta i industriens tjenst. Der har man i tio år haft en ansvarspligt för arbetsgifvare, sådan man nu här förordar, men man har der icke varit belåten dermed, ty den erfarenhet man vunnit har icke vittnat till fördel för detta sätt att lösa frågan. I juni månad 1890 beslutade schweiziska förbunds församlingen att till förbunds författningen foga det tillägg, att förbunds rådet skulle ega rättighet att utfärda en lag om försäkring mot olycksfall och sjukdomsfall, och detta tillägg till förbunds författningen antogs genom allmän folkskrifvelse i oktober samma år med en så öfvervägande majoritet som $\frac{3}{4}$ af hela röstantalet, som då uppgick till nära 400,000. Detta är ett vittnesbörd om att åtminstone i Schweiz, der man har tio års erfarenhet om ansvarspligtens olägenheter, den allmänna opinionen anser, att frågan bör lösas genom obligatorisk olycksfallsförsäkring. Några närmare detaljer, huru denna fråga skulle lösas, föreligga emellertid ännu icke från detta håll, men förbunds rådet har sedan år 1888 samlat ett storartadt statistiskt material för frågans lösning genom en central olycksfallsförsäkringsanstalt. Sjukdomsförsäkring åter vill man skall lösas på frivillighetens väg.

Jag har velat nämna detta, på det att, derest frågan nu blir återremitterad, dessa omständigheter måtte tagas i betraktande vid frågans förnyade handläggning. Att frågan måste återkomma till Riksdagen ända till dess den blir löst, tager jag för alldeles gifvet, då väl icke Sverige kan vara det enda land, som lemnar å sido denna så viktiga fråga, hvilken öfver hela den civiliserade världen för närvarande står på dagordningen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Den fråga, som nu föreligger till behandling, berör ett af vår tids ömtåligaste spörsmål, den berör förhållanden, som på senare tiden allt starkare framträda och ådraga sig uppmärksamhet. Det är också helt naturligt, att med den ständiga beröring, vi hafva med de stora industriländerna, vi icke kunna vara oberörda af de frågor, som der stå på dagordningen; utan vi måste i tid akta på dem, och om vi i dem finna något berättigadt, böra vi äfven i tid tillse, hvad som kan göras för att tillfredsställa rimliga anspråk. Riksdagen har också beaktat dessa förhållanden, då den år 1884 åtminstone i hufvudsak

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

*Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)*

godkände en då framlagd motion angående utredning af förhållandena mellan arbetsgifvare och arbetare uti vissa i motionen angifna händelser. Frukten af den utredning, som då åstundades, föreligger nu i det betänkande och förslag, som afgifvits af arbetareförsäkringskomitén, och jag föreställer mig att, då Riksdagen biföll motionen, den också ämnade taga fasta på den utredning, som deraf blefve en följd samt att Riksdagen sålunda vill gå fram på den väg, hvarpå den slagit in. Jag anser mig alltså nu icke behöfva närmare utreda nyttan och behofvet af att göra något i detta fall, utan kan jag hufvudsakligen hålla mig till frågan, huru denna sak skall lämpligast realiseras.

Hvad som nu närmast föreligger afser att vidtaga åtgärder för att skydda arbetarne mot de ekonomiska följderna af olycksfall. Man kan då, såsom här redan blifvit framhållet, beträda två vägar, antingen stadga ansvarspligt eller gå ännu ett steg längre och stadga, att denna ansvarspligt skall realiseras i form af olycksfallsförsäkring. Kongl. Maj:t har valt denna senare väg och har gjort det därför, att det ansågs medföra fördelar och undanröjda olägenheter, som med beträdande af den förra vägen voro förknippade. Det är nu ganska svårt att säga, hvad utskottet egentligen åsyftat. Utskottet har stannat vid att uttala, att en ansvarspligt borde stadgas samt att denna ansvarspligt borde vara inskränkt till vissa yrken. Jag föreställer mig, att utskottet der menat: till vissa yrken, som äro af sådan beskaffenhet, att de företrädesvis medföra fara för arbetarne. Af de reservationer, som åtfölja betänkandet, kan man finna, hvilka brytningar inom utskottet egt rum i fråga om sättet och bestämmande af grunden för denna ansvarspligts realiserande. Men huru det än enligt alla deras åsigt, som icke hylla den obligatoriska olycksfallsförsäkringen, skall ordnas, är det dock något för dem alla gemensamt nemligen att, i händelse af olika meningar mellan arbetarne och arbetsgifvarne, det icke finnes annan utväg att slita tvisten än att anlita domstol. Det är därför jag tror att, om man stannar vid en i lagen stadgad ansvarspligt, samhället derigenom försättes i oro och misstämning, och att man därför gör klokare i att genast taga steget fullt ut och söka undvika de med den rena ansvarspligten förbundna olägenheter. Man har visserligen påstått, att det icke behöfde befaras någon större mängd rättegångar mellan arbetare och arbetsgifvare, om man stannade vid ansvarspligten, och man har till stöd därför åberopat den omständigheten, att lagen af den 12 mars 1886, angående ansvarighet för skada i följd af jernvägs drift, icke framkallat några nämnvärda processer. Ja, detta måste man medgifva, men att deraf draga den slutsats, som utskottet gjort, tror jag ej vara fullt riktigt, ty det är skilnad på arbetsgifvare och arbetsgifvare. Den lag, som här är i fråga, komme antagligen icke att för de arbetsgifvare, som redan i händelse af olycksfall sörjt för sina arbetare, medföra någon större tunga än den de redan frivilligt underkastat sig. Men deremot träffar lagen de arbetsgifvare, hvilka icke taga hänsyn till sina arbetares bästa, och der är den också nödvändig. Om man stannar vid ansvarspligt och förmenar, att den kan göras gällande utan att framkalla

rättegångar, så är detta fallet endast beträffande den förra kategorien af arbetsgifvare, men i afseende å den senare kategorien skall man nog få se, att lagen kommer att medföra åtskilliga misshälligheter. Man kan i detta afseende hemta någon erfarenhet från Tyskland, der, såsom herrarne veta, år 1871 tillkom den så kallade Haftpflichtgesetz, en lag som visserligen till formen var mycket illa affattad, och därför måste redan af den anledningen framkalla en massa processer. Man må dock icke tillskrifva alla de rättegångar, som efter lagens antagande uppkommo mellan arbetare och arbetsgifvare, den omständigheten att lagen var illa redigerad, ty hade detta varit förhållandet, hade man nog i Tyskland gått till väga på ett annat sätt än nu varit fallet. Tyskarne äro ett temligen varsamt folk, och de hade nog då, i stället för att helt och hållet upphäfva lagen, sökt att afhjelpa lagens brister. Detta gjorde de likväl icke, utan lemnade lagen alldeles å sido och sökte realisera det ändamål, som lagen afsåg att vinna, på ett helt annat sätt, och derigenom tillkom den så kallade obligatoriska olycksfallsförsäkringslagen. Jag tror, att man kan säga, att under de år, denna lag verkat, har den lyckats åstadkomma ett ganska godt resultat, samt att arbetsgifvarne numera allmänt erkänna, att de funnit denna lag tillfredsställande, och att de hafva förmåga att bära tyngden deraf.

Åtskilliga reservanter hafva nu tänkt sig att, om ren ansvarspligt blefve stipulerad, skulle detta för arbetsgifvarne, som derigenom ålades en skyldighet, hvilken icke alltid kunde till sina följder bestämmas, i alla fall verka mildare än hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och att man säkerligen på frivillighetens väg skulle söka skaffa sig försäkring. Det har återopats, att vi hafva enskilda försäkringsbolag, der sådan försäkring skulle kunna komma till stånd. Men om man närmare undersöker förhållandena, tror jag man måste komma till det resultat, att detta tillvägagående skulle för arbetsgifvaren blifva ganska dyrbart och säkerligen mycket mera tryckande. Enligt hvad utskottet sjelft uppgifver utgör i allmänhet försäkringsbeloppet för en arbetare 1,000 kronor. För denna försäkring erlägges i årspremie 5 à 7 kronor. Försäkringsbeloppet, 1,000 kronor, förvandlade till lifränta, motsvarar circa 60—90 kronor. Arbetsgifvaren får sålunda för att bereda sina arbetare en lifränta af 60—90 kronor betala 5 à 7 kronor årligen per arbetare. Enligt det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget skulle åter lifräntan i händelse af full invaliditet komma att uppgå till 360 kronor årligen, och genom kalkyler, som blifvit gjorda i sammanhang med arbetareförsäkringskomiténs förslag, har man kommit till det antagande, att årspremierna vid den obligatoriska olycksfallsförsäkringen i riksförsäkringsanstalten skulle i medeltal uppgå till 6 à 7 kronor eller omkring 2 öre per dag för hvarje arbetare. Enligt Kongl. Maj:ts förslag får man härför en lifränta på 360 kronor i händelse af full invaliditet. Kongl. Maj:ts förslag ställer sig i nu angifna afseenden betydligt fördelaktigare för arbetsgifvarne än motsvarande försäkring i de enskilda bolagen. Nu har utskottet tänkt sig, att den enskilda försäkringsverksamheten skulle kunna något förändras. Man skulle till exempel der kunna ordna försäkringen på samma sätt, som man

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

*Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)*

tänkt sig i riksförsäkringsanstalten, det vill säga med viss carenstid, och att derigenom kostnaderna för de enskilda bolagen skulle betydligt neddrivas, och således årspremierna för lifränteförsäkringarne blifva betydligt lägre. Men i det fallet tror jag, att utskottet miss-tager sig. Det finnes nemligen ett hinder för de enskilda bolagen att göra några nämnvärda nedsättningar, och det är att deras förvaltningskostnader äro så höga. De måste nemligen hafva en styrelse och en temligen omfattande bokföring. Och framför allt måste de hafva agenter på de olika orterna, och dessa agenter äro ganska dyra. Vid obligatorisk olycksfallsförsäkring, bortfaller hela denna agentur-kostnad. Om man undersöker förvaltningskostnaden i de enskilda bolagen, befinnes att de under åren 1888 och 1889 i aktiebolagen uppgingo till icke mindre än 33 à 35 % af inkomsterna. Uti ett ömsesidighetsbolag, som någon tid verkat, hafva de uppgått ända till 38 %. Om man åter undersöker, huru förhållandena ställa sig i Tyskland, der den obligatoriska försäkringen nu varit tillräckligt länge tillämpad, för att man af hvad der förekommit skall kunna draga temligen säkra slutsatser, så finner man der ett helt annat förhållande. Den obligatoriska försäkringen trädde der i kraft hösten 1885, och man har nu att tillgå uppgifter för åren 1886, 1887, 1888 och 1889. Jag bör kanske först något redogöra för de principer, som man der följer. De äro något olika dem, som Kongl. Maj:ts förslag ifrågasatt. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skola premierna vara fasta, det vill säga utgå med lika belopp; taxan skulle dock revideras hvart femte år. Dessa premier motsvara medeltalet af skadeersättningar under en viss tid. I Tyskland begagnas ett annat förfarande, kalladt "Umlagever-faren", som egentligen består deri, att under året förskottas alla ersättningar, som ifrågakomma, och vid påföljande års början under-sökes, hvad slutsumman af dessa ersättningar uppgår till, hvarefter den summan utdebiteras på arbetsgifvarne. När det var fråga om införandet af olycksfallsförsäkring i Tyskland, så uppstod en het strid angående dessa båda principer, huravida man skulle välja fasta premier eller tillämpa "Umlageverfaren". Den ledde till en kompromiss, enligt hvilken visserligen skulle tillämpas "Umlageverfaren", men så modifie-radt att större belopp skulle utdebiteras än det, hvartill ersättningarne för året uppgingo, för att såmedelst samla en reservfond, som sedermera skulle hjälpa till att bestrida en del af utgifterna. Med detta afsågs att afgifterna icke skulle stiga allt för häftigt. Det är nemligen all-deles klart, att derest "Umlageverfaren" användes, så skulle afgifterna under det första året icke behöfva uppgå till större belopp än ersätt-ningarne för olycksfall det året, men följande året hade man att be-tala ersättning icke blott för de olycksfall, som under det året egt rum, utan äfven för det föregående årets, derest de medfört stadig-varande men eller dödsfall. Derför måste, om man använder det rena "Umlageverfaren", afgifterna stiga ganska hastigt. För att undvika det missnöje, som derigenom skulle hafva uppstått, gick man i Tysk-land den medelvägen, att man skulle samla en reservfond, och det bestämdes, att under första året skulle till denna fond afsättas 3 gån-ger beloppet af de ersättningar, som utbetalades. Sedermera sänktes

för de följande åren dessa afsättningar till reservfonden, och slutligen skola de helt och hållet upphöra. När då under första året, på sätt en ledamot af högsta domstolen påpekat, den direkta ersättningen för året uppgick till 1,711,700 riksmark, men utdebiteringen ända till 12,200,000 riksmark och förvaltningskostnaderna till ungefär 3 millioner, så bör man besinna, att utdebiteringen för det året icke afsåg blott ersättning, utan denna ersättning 4 gånger, och derigenom blir förhållandet helt annat. Förvaltningskostnaderna, som man funnit så höga i förhållande till ersättningarna, reduceras derigenom betydligt, och hafva under de följande åren ytterligare reducerats. Förhållandet är nemligen, att förvaltningsnaderna, som under det första året uppgingo till ungefär 25 procent af inkomsten, under de följande åren ständigt sjunkit, så att de 1887 utgjorde 17 procent, 1888 14 procent, och 1889 12 à 13 procent i förhållande till inkomsterna.

Jag skall vidare be att få uppgifva antalet försäkrade. År 1886 utgjorde de omkring 3,500,000. För samma år uppgick utdebiteringen till ungefär 12 millioner riksmark, alltså ungefär 4 riksmark för hvarje arbetare. Under de följande åren hafva naturligtvis dessa utgifter något stigit, så att de uppgått till mellan 5 och 6 riksmark per arbetare, och de komma nog att ytterligare stiga, till dess slutligen jemnvigt uppnåtts, hufvudsakligen beroende derpå, att tillkommande och bortfallande ersättningsbelopp taga ut hvarandra.

Hos oss tror jag, att den obligatoriska olycksfallsförsäkringen bör blifva billigare än i Tyskland, ty yrkessamfundet, som finnas derstädes, och som operera, hvart för sig, föra med sig drygare förvaltningskostnader, än om det hela sammanföres till en enda anstalt. Detta blefve dock i Tyskland en så stor apparat, att det skulle möta svårigheter, men hos oss äro förhållandena sådana, att det väl bör kunna gå för sig.

Enligt min tanke vore det således det lyckligaste, om olycksfallsförsäkringsprincipen blefve erkänd. Man har inom högsta domstolen och äfven på andra håll anmärkt, att denna princip icke kan juridiskt deduceras. Jag måste också erkänna att vi icke kunna ur våra i allmänhet gällande privaträttsliga principer få fram denna skyldighet för arbetsgifvarne. Men det måste enligt min tanke äfven erkännas, att ansvarspligten i detta afseende är likställd med olycksfallsförsäkringen. Ty enligt min tanke kan man lika litet ur privaträttslig synpunkt deducera fram den ena principen som den andra. Men lagstiftaren kan naturligtvis med hänsyn till det allmänna bästa stadga den ena eller den andra principen. Men denna fråga är icke till sin utgångspunkt privaträttslig; huruvida den kan blifva det i sina följder, lemna jag derhän: derom kan man möjligen hafva olika åsigtter. Denna fråga är egentligen en fråga om hvad som är för staten nyttigast, och dervid tror jag, att man bör gifva företrädet åt olycksfallsförsäkringen. Man undviker derigenom att beträda en väg, som Tyskland redan öfvergifvit; och man kan icke undgå att märka hurusom i flera europeiska länder den obligatoriska olycksfallsförsäkringens princip har en tendens att alltmera tränga sig i förgrunden. Jag skulle

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)

derför för min del anse synnerligen önskvärdt, att kammaren ville godkänna principen om obligatorisk olycksfallsförsäkring.

Hvad förslaget detaljer beträffar, torde jag icke nu behöfva gifva mig in på dem. Ty jag föreställer mig, att om principen godkännes, utskottet kommer att taga förslaget i förnyadt öfvervägande.

Medan jag har ordet, skall jag be att äfven få fästa uppmärksamheten på en annan sak. Det har inom utskottet framhållits, att ansvarspligten borde utsträckas till alla näringar, således äfven till jordbruket. Det tror jag är att för närvarande gå för långt. Men det kan nog hända, att en tid kommer, då den ena näringen efter den andra känner sig manad att inrangeras under de fördelar, som äro förenade med den obligatoriska olycksfallsförsäkringen. Hvad särskildt jordbruket beträffar, vill jag nämna hvad som i Tyskland förekommit i detta afseende. Försäkringen inom denna näring infördes icke samtidigt med försäkringen i industriella näringsgrenar, utan den tillkom något senare. År 1888 uppgingo kostnaderna för olycksfallsförsäkring i jordbruket till 456,000 riksmark, men antalet försäkrade under samma tid uppgick till icke mindre än 5,570,000 personer. För år 1889 hade den utdebiterade summan ökats till 1,600,000 riksmark, men då uppgick också antalet försäkrade till öfver 8,000,000 personer. Det är naturligt, att utgifterna komma att stiga ännu något, men ökningen kan antagligen icke blifva mycket stor. Enligt de beräkningar, som äro gjorda i fråga om huru olycksfallsförsäkringen skulle ställa sig hos oss, antager man, att kostnaden i medeltal skulle blifva 2 öre per arbetare för arbetsdag, det vill säga mellan 6 och 7 kronor om året. Men afgiftsbeloppen inom de olika yrkena variera naturligtvis betydligt. För åtskilliga yrken, såsom sprängämnestillverkning med flera, hvilka äro af särdeles farlig beskaffenhet, skulle afgifterna säkerligen blifva betydligt högre, för andra återigen såsom jordbruket och åtskilliga industrier, der maskiner mindre användas, skulle afgifterna måhända icke ens uppgå till ett halft öre per arbetare för arbetsdag.

Skulle nu emellertid kammaren icke anse sig kunna godkänna principen om obligatorisk olycksfallsförsäkring, utan i stället vilja antaga principen om ansvarspligt, föreställer jag mig dock, att Riksdagen borde uttala sig något närmare om de grunder, som dervid borde blifva bestämmande, och jag föreställer mig, att ärendet äfven i sådant fall skulle vinna på återremiss till utskottet.

Herr Olsson i Ättersta: Då jag deltagit i denna frågas behandling inom utskottet, skall jag be att få yttra några ord.

Denna fråga är icke blott vigtig utan äfven ny för vårt land, och då må man icke förundra sig öfver, att olika meningar göra sig gällande angående de tvenne principer, på hvilka det är ifrågasatt, att lagstiftningen i ämnet skall byggas. Det är också naturligt att några af de första talarne, hvilka deltagit i frågans behandling inom arbetareförsäkringskomitén, mera och i hufvudsak skola närma sig de grunder, på hvilka Kongl. Maj:ts förslag är byggt. För min del är jag dock helt och hållet af den åsigten, att en dylik lag bör grunda

sig på den andra principen eller ansvarspligten, der man han stödja sig på en redan förut befintlig och temligen allmänt utbredd praxis, och det kan ju sägas som regel om all lagstiftning, att den bör byggas antingen på redan befintlig praxis eller på en allmänt utbredd opinion. Att en sådan praxis finnes har också utskottet påpekat. På sid. 31 säger nemligen utskottet: "Det torde rättvisligen böra erkännas, att arbetsgifvarne i Sverige ganska allmänt, i mån af sin förmåga, sörja för de hos dem anstälde arbetares nödortfiga utkomst, der dessa genom olycksfall helt eller delvis förlorat sin arbetsförmåga. I det ojemförligt största antalet af sådana fall varder den skadade arbetaren icke afskedad, utan erhåller lättare arbete sig anvisadt med bibehållande af sin lön, om icke alldeles oförminskad, åtminstone icke nedsett i sträng proportion till arbetsförmågans minskning." Jag torde icke behöfva citera vidare, ty litet hvar af kammarens ledamöter torde hafva läst utskottets betänkande och således äfven denna del. Utskottet redogör straxt derefter för huru många svenska arbetare redan äro försäkrade. De uppgå, såsom det synes, till 60,000, således till ungefär en tredjedel af hela den arbetarecorps, för hvilken här är fråga att lagstifta. Utskottets ordförande, som öppnade debatten, förklarade, att denna princip vore farlig; den kunde lätt framkalla tvister mellan arbetare och arbetsgifvare. Men man har dock sett, att den lag, som vi redan hafva af den 12 mars 1886 och som är ett ganska skarpt uttryck för denna princip, icke föranlett några tvister. Så vidt jag har mig bekant, finnes icke ett enda fall, der fråga om ersättning på grund af denna lag dragits under domstols pröfning. Då man sålunda vet, att nära en tredjedel af de arbetare, hvarom här är fråga, äro försäkrade på denna väg, synes det mig, som om detta skulle tyda på, att det är en rätt väg. Herr Ekströmer nämnde, att begge principerna äro nya. Men hvad jag sagt tyder på, att principen om ansvarspligt icke är ny utan redan praktiserad.

Genomläser man derefter hvad fem af högsta domstolens ledamöter yttrat om förslaget, kan det knappast förundra någon, att utskottet icke kunnat tillstyrka detsamma. Det har ju blifvit så skarpt kriticeradt och nedgjordt, att, som jag sagt, man knappt kan förväna sig öfver, att utskottet icke kunnat vara med derom.

Betraktar man vidare frågan ur ekonomisk synpunkt, och man får väl icke förbise äfven den sidan, hafva vi exempel från Tyskland, som äro föga tilltalande. Jag behöfver dock icke sysselsätta mig dermed, emedan herr Westerberg i sitt anförande berörde de siffror, som i detta afseende äro upplysande, och jag tyckte, att från statsrådsbanken äfven samma siffror anfördes. Det har visat sig, att de äro mycket höga.

Äfven från arbetarnes synpunkt tror jag icke, att olycksfallsförsäkringsvägen är den rigtiga. Vet en arbetsgifvare på förhand, att han sjelf är skyldig att svara för de skador, som hans arbetare kunna råka ut för i arbetet, är det tydligt, att han vidtager alla möjliga försigtighetsmått i sina fabriker. Vet han deremot, att han en gång för alla skall betala visst efter en matematisk grund, ligger det icke i hans intresse att vidtaga några skyddsåtgärder. Han tänker:

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Ang. lag om försäkring för olycksfall å arbete m. m.
(Forts.)

det gör detsamma, jag får betala lika mycket i alla fall. Således tror jag icke, att det från arbetarnes synpunkt kan vara önskvärdt och nyttigt att fastslå principen om obligatorisk försäkring.

Här har nu yrkats återremiss. Jag vet sannerligen icke, hvartill en återremiss skall tjena, för så vidt icke kammaren är villig och benägen att omfatta Kongl. Maj:ts förslag. Är kammaren benägen att göra det, är en återremiss på sin plats, på det utskottet må kunna ingå i granskning af detaljerna i detta förslag, som det förut icke gjort. Men skulle kammaren återigen vara benägen att fastslå principen om ansvarspligt, då tjenar en återremiss till ingenting, utan det vore då bäst att kammaren själf uttalade sig, i hvilken riktning den ansåge, att en sådan lagstiftning borde gå. Ty med de krafter, som stå utskottet till buds, är det icke möjligt för utskottet att inkomma med ett fullständigt lagförslag i detta afseende. Jag skall derföre be att få framställa ett förslag till beslut. Det lyder så: "att kammaren med bifall till utskottets afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition anser, att ett lagförslag i förevarande ämne bör grundas å ena sidan på begränsad ansvarsskyldighet för arbetsgifvare vid förekommande olycksfall i arbetet och å den andra på möjlighet för samma arbetsgifvare att medelst på förhand vidtagna åtgärder kunna trygga sig mot alltför betungande följder af honom sålunda ålagd ansvarsskyldighet."

Som jag sagt, jag ber kammarens ledamöter tänka på den saken, att en återremiss icke gerna kan föranleda till något, derest kammaren icke är benägen att taga Kongl. Maj:ts förslag. Men om kammaren bifaller det af mig framställda förslaget, hvarå jag, herr talman, får anhålla om proposition, får kammaren tillfälle att uttala sig, i hvilken riktning den vill gå.

Herr Arhusiander: För min del anser jag, att en arbetsgifvare bör vara pliktig att lemna understöd till dem af sina arbetare, som träffas af olycksfall i arbetet. Om detta skall ske genom olycksfallsförsäkring i riksförsäkringsanstalt, eller om det skall ske på enskild väg genom en ansvarslag, derom äro meningarna delade. För mig ställer sig frågan så, att jag anser det vara lämpligare, om det skedde genom ansvarspligt, då hvar och en enskild vore ålagd att sörja för de sina. Det vore mycket bättre, om hvarje arbetsgifvare inom sitt område finge ordna för sitt folk på bästa sätt, för den händelse olycksfall inträffa, än att förenas med många andra olika försäkringspligtigeklasser och inom större områden.

Det kan ju hända, att vid inrättningar, som komma att höra till samma farlighetsklass, kunna riskerna ändå vara större eller mindre för fara i följd af de olika arrangement, som blifvit vidtagna. Jag anser derför, att det vore mycket bättre, att hvar och en arbetsgifvare i förhållande till den skada, som sker bland hans arbetare, finge på sitt område ordna på bästa sätt och vara oberoende af de andra.

Nu har yrkats återremiss, och det blir måhända kammarens beslut. För min del har jag ingenting deremot, men jag ber då att få fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att det fattas åtskilliga bestäm-

meler uti det framlagda förslaget, bland annat huru det skall förfaras, om en arbetare, som varit en längre tid anställd i en försäkringspliktig rörelse öfvergår till en icke försäkringspliktig och der träffas af olycksfall. Man kan lätt tänka sig, att det finnes arbetare vid industriella inrättningar, som varit i flera år försäkrade och sedan flytta öfver till andra rörelser och en två, tre eller fyra veckor eller månader derefter träffas af olycksfall; en sådan arbetare skulle då ingenting få. Jag tycker, att, om frågan återremitteras till utskottet, och utskottet kommer med ett förslag, att olycksfallsförsäkring skall ombesörjas af en riksförsäkringsanstalt, borde utskottet taga i betraktande, huru vida icke en sådan person, som jag omnämnt, borde tillerkännas någon ersättning af riksförsäkringsanstalten i förhållande till den tid han varit försäkrad och de premier, som för honom blifvit betalda, så att han åtminstone icke blir helt och hållet lottlös. Det händer eljest lätt, att en sådan person kommer på fattigvården, och då kan uppstå det förhållandet inom många kommuner, der det finnes industriel verksamhet, som har sina arbetare försäkrade för olycksfall, att industriidkaren får betala för honom der också. Jag tycker, att äfven detta bör tagas i betraktande, och att något derutinnan måste göras, men på det sätt att det icke blir för betungande för arbetsgifvarne och för litet för den, som skall hafva understöd.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m
(Forts.)

Herr greve Hamilton: Herr talman, mine herrar! Den ärade representanten för Stockholms läns vestra domsaga började sitt anförande med att hänvisa till de många skiftande meningar, som gjort sig gällande inom utskottet, och han drog deraf den slutsatsen, att denna fråga ännu icke till beskaffenheten vore så utredd, att den nu kunde företagas till afgörande. Granskar man dessa skiftande meningar, skall man emellertid finna, att pluraliteten inom utskottet dock utgått från en och samma uppfattning. Det är samma uppfattning, som på sin tid förmådde Riksdagen att sätta denna fråga på dagordningen, som sedan ledde arbetarekomitén i dess arbeten, som fått sitt uttryck vid fjolårets riksdag i särskilda utskottets utlåtande och i det utlåtande, som afgifvits af högsta domstolen, och som slutligen förmått Kongl. Maj:t att två riksdagar å rad framlägga proposition i ämnet — den uppfattningen nemligen, att frågan är af den stora vikt och betydelse, att det ovilkorligen åligger lagstiftaren att nu icke skjuta den åt sidan, utan att på allvar göra något för dess lösande. Det är mot denna uppfattning, som pluraliteten af Första Kammarens ledamöter i utskottet protesterat i den reservation, som afgifvits af herr Gahn m. fl. Intet alls behöfver, enligt dessa reservanternas förmenande, för närvarande åtgöras i denna fråga. Arbetarefrågan, säga de, är lyckligtvis hos oss icke ännu af den betydelse, att den påkallar något lagstiftningsarbete på detta område. Vi kunna därför lugnt och tryggt lösa vår lilla arbetarefråga genom tillämpning af den exspektativa metoden; vi kunna vänta och se, hvartill man kommer i utlandet med de experiment, man der anställer,

Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)

vänta förmodligen till dess arbetarefrågan äfven hos oss kommit i det läge, att vi blifva tvungna att på fullt allvar taga i tu med densamma. Men, mine herrar, måne denna politik: "Intet förr än jag blir tvungen" — måne den verkligen är att rekommendera på detta område? Måne icke just utlandets erfarenhet borde lära oss, att den, som här väntar, han kommer för sent? Måne icke snart sagdt dagliga händelser i vårt land otvetydigt gifva vid handen, att arbetarefrågan, om den lemnas obeaktad, kommer att hos oss utveckla sig på precis samma sätt som i utlandet, och att dessa särskilda gynsamma förhållanden, hvilka man förmenar skola skydda oss från sådana arbetarerörelser, som förekomma i utlandet, i sjelfva verket icke äro till? För min del tvekar jag ej att på alla dessa frågor svara: "Jo, med all säkerhet". Om vi icke i tid vilja lyssna till andra länders erfarenhet, skola vi i sinom tid sjelfva få smaka på samma bittra erfarenhet som de. Vi skola då blifva tvungna att taga i tu med dessa frågor under helt andra förhållanden, som icke skola medgifva oss att arbeta med fria händer. Vi skola då kanske tvingas att söka lösa dessa frågor under trycket af ett missnöje, som kanske skall leda oss dit vi icke vilja, och hvilket missnöje vi kanske icke då i trots af alla våra ansträngningar skola lyckas undanrödja! Det är också med tillfredsställelse jag konstaterar, att ingen ledamot i denna kammare instämt i denna reservation, och jag ser deruti en borgen, att densamma icke heller skall vinna anklang i denna kammare. Naturligtvis — jag framhåller detta för att undvika allt missförstånd — räknar jag icke den ärade representanten för Stockholms läns vestra domsaga till dem, som hylla den uppfattning jag nu berört. Ty han ansåg liksom jag, att den obligatoriska försäkringen är den rätta lösningen. Han önskade blott ytterligare utredning. Men med afseende å denna förment behöfliga ytterligare utredning är det för det första att märka, att den icke lär falla oss till, endast genom att vi vänta. Anse vi det statistiska material, som arbetareförsäkringskomitén samlat, otillräckligt, då finnes ingen annan utväg än att hos Kongl. Maj:t anhålla om insamlandet af ett nytt, mera omfattande dylikt material. Ty af sig sjelft lär icke ett sådant material kunna uppstå. Men för det andra vill jag fästa uppmärksamheten derå att, då man, som den ärade talaren, förordar frågans lösande på försäkringspligtens väg, då har man näppeligen något giltigt skäl att undanskjuta den endast för att samla mer statistik. Ty denna statistik har då egentligen endast betydelse vid premiernas bestämmande. Och om det redan insamlade statistiska materialet här i något fall skulle gifva ett ej fullt korrekt utslag, så rättar det sig af sig sjelf, ty premietarifferna skola ju undergå revision hvart femte år, och har man tagit till dem för högt eller för lågt första gången, så kommer inom fem år rättelse att ega rum.

Om vi, mine herrar, således äro ense om, att denna fråga, som Riksdagen sjelf uppfört på dagordningen, icke får uppskjutas, utan att vi nu på allvar böra söka att lösa densamma, så ha vi endast att välja mellan två utvägar, nemligen antingen ersättningstvång eller försäkringstvång (jag kallar båda med flit *tvång* för att framhålla,

att det ena icke är mindre tvång än det andra). Någon tredje lösning gifves icke, eller har åtminstone icke hittills kunnat uppvisas. Att man nu i valet emellan dessa båda utvägar synes vara mer hägad för rent ersättningstvång, utan kombination med den obligatoriska försäkringen, det tyckes till en stor del bero på, att man föreställer sig, att det vore en mindre våldsam, mindre för arbetsgifvarne betungande åtgärd att utsträcka den princip, som redan finnes införd i vår lagstiftning genom 1886 års lag om ansvarighet för olycksfall vid jernvägs drift, till ett större område, än att godkänna en alldeles ny princip. Som herrarne veta, gjorde denna 1886 års lag med afseende på jernvägs drift en genomgripande ändring af allmänna lagens bestämmelser om ersättningsskyldighet. Det var ett språng, som enligt mitt förmenande var vida större, än den obligatoriska olycksfallsförsäkringens införande skulle vara. Men dertför att detta en gång skett, därför att denna från vår lagstiftnings principer så afvikande grundsats en gång på ett område blifvit godkänd, har denna vidsträckta ansvarspligt förlorat den nyhetens afskräckande gestalt, i hvilken försäkringspligten ännu ter sig för mängden. Men i fråga om 1886 års lag är det dock åtskilliga omständigheter att iakttaga. Man har här talat om att såsom följd af denna lag inga klagomål och inga rättstvister förekommit. Uttrycket fälde senast af den ärade representanten för Oppunda härad. Det är mycket sant. Det har icke gjort det. Men herrarne må komma i häg, att dessa arbetsgifvare, jernvägsbolagen, befinna sig samt och synnerligen i den ställning, att ett par, tre eller tio måttliga arbetare pensioner icke för dem spela någon afsevärd rol. Och derjemte hafva dessa arbetsgifvare en mycket större möjlighet att kunna sysselsätta sina lem-lästade arbetare än de flesta andra. Herrarne hafva utan tvifvel på våra jernvägsstationer sett många arbetare, som förut varit bromsare, smörjare eller konduktörer, och som efter ådragen skada der fått sig anvisade annan sysselsättning. En sådan möjlighet står icke alla andra arbetsgifvare öppen. Men härtill kommer ännu ett. När man betänker, att denna lag icke varit i kraft mera än några månader öfver fyra år, och hvilket ofantligt strängt ansvar, som deri blifvit ålagdt arbetsgifvarne, kan man med skäl ifrågasätta, huru vida detta lugn och denna fridsamhet, som sedan lagens införande gjort sig gällande, icke i sjelfva verket berott derpå, att dessa arbetare icke ännu lärt sig, hvad de med 1886 års lag i hand skulle kunna fordra af sina arbetsgifvare. Med ett ord — så väl på grund af de särskilda förhållanden, under hvilka jernvägsdriften utöfvas, som på grund af den korta tid 1886 års lag ännu varit i gällande kraft, tror jag att man ej är berättigad att låta erfarenheten rörande denna lag undanskjuta lärdomarne från den mångåriga erfarenheten, som man i utlandet har af ansvarighetspligtens verkningar. Och denna erfarenhet, den är sannerligen icke tilltalande. Den kan sammanfattas i två ord: "vestigia terrent", fotspåren på denna stig mana icke till efterföljd, ty de leda till domstolarne, och deras historia är historien om förbittrade och förbittrande rättstvister, många och bittra misräkningar och ett växande misstroende emellan arbetare och arbetsgifvare.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

*Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)*

Att man nu emellertid är böjd att föredraga ansvarspligten framför den fullständiga försäkringspligten, det torde väl också i viss mån bero derpå, att man icke — åtminstone har man icke inom utskottet gjort det — tänkt eller velat tänka sin tanke till slut. Utskottet har till stöd för sin uppfattning åberopat — och här hafva åtskilliga talare lemnat samma hänvisning — utskottet har, säger jag, i främsta rummet åberopat högsta domstolens yttrande. Men högsta domstolens yttrande, om man sammanställer pluralitetens åsigt der, ger sannerligen icke anledning till ett sådant betänkande som detta. Ty pluraliteten af högsta domstolens ledamöter har lika litet som särskilda utskottet i fjol förbisett, att det icke går an att här blott proklamera den rena ersättningspligten. Man måste göra någonting mera. Det är icke nog att säga, att arbetarne äro berättigade till skadestånd, man måste äfven vidtaga åtgärder i syfte att arbetarne äfven måtte utfå detta skadestånd. Utgående från denna uppfattning, hafva två af högsta domstolens ledamöter ledds till försäkringspligt; två andra vilja icke gå så långt, utan föreslå andra åtgärder, den ene, att arbetsgifvaren skulle vara skyldig att ställa borgen, hvilket jag dock tror skulle visa sig vara mer invecklad och medföra mera trassel och fordra större förvaltning än en riksförsäkringsanstalt. Den andre ledamoten har gått ungefär samma väg som särskilda utskottet i fjol, han synes nemligen vilja, att arbetsgifvaren antingen genom frivillig försäkring eller ock på annat sätt skall ställa säkerhet för ersättningarnas utgående. Men har man i sina medgifvanden kommit så långt — och man måste göra det, derest man medger, att frågan om ersättningens garanterande icke får lemnas utan afseende — då återstår i sjelfva verket blott den frågan: hvilket är bäst för arbetsgifvaren, antingen att vara tvungen att försäkra arbetaren hos de enskilda bolagen eller i en riksförsäkringsanstalt. Nu vill man låta påskina, att det skulle bli dyrare att försäkra i ett embetsverk, der kostnaderna komma att ständigt växa, och med dess tunga förvaltning. Herrarne vilja väl dock icke drifva den satsen, att staten skulle aflöna sina embetsmän vid detta embetsverk så, som de enskilda bolagen aflöna sina direktörer, och det skulle väl dock vara aflöningsfrågan, som här vore den bestämmande. Hvad åter beträffar tungheten i former, kan jag icke se, hvarifrån den skulle komma. Det blefve naturligtvis precis samma procedur som den, hvilken iakttagas af hvarje privat försäkringsbolag, när det gäller att der reglera skador. Men nu säger man: icke kan kronobetjeningen vara lämpad att härtill lemnas sin medverkan. Hvarför icke? Kronobetjeningen lär väl dock ej få samma provision som en enskild försäkringsagent. Det blir således billigare, och icke tror jag, att de enskilda bolagens agenter kunna framhållas som en sådan elitcorps framför kronobetjeningen. Men för öfrigt — dessa kostnader och denna dyrhet, som man talat om, icke är det *arbetsgifvaren*, som skall vidkännas dem, utan det är staten. Frågan kan i sjelfva verket formuleras så: hvilket är minst betungande för arbetsgifvarne, att bidra till de enskilda bolagens förvaltningskostnader och aktieegarnes

vinst eller att slippa detta? Jag undrar, mine herrar, om det kan vara någon tvekan om den saken?

Den ärade representanten för Oppunda härad invände bland annat mot försäkringspligten, att det alltid vore bäst, om lagstifningen stödde sig på praxis, och liksom utskottet hänvisade han till det frivilliga understöd, som näringsidkare i vårt land mycket allmänt lemna sina arbetare vid olycksfall och eljest. Detta är sant, men dock med en viss modifikation, ty beträffande en stor del af vår industri torde detta icke vara förhållandet, utan endast der det finnes ett fastare samband mellan arbetsgifvare och arbetare, med ett ord inom vissa industrier på landsbygden och hos en del större industriella etablissement i städerna. Till den invändning, den ärade representanten från Oppunda härad gjorde, har utskottet knutit en annan, som jag flera gånger hört återkomma i privata samtal: "nog vore det bra hårdt", säger man, "för en arbetsgifvare, som gör allt hvad han kan för att ordna det bra för sina arbetare och, när en arbetare träffas af olycksfall, låter honom få en stuga och en täppa och göra det arbete han kan, om han nu i stället genom lag skulle tvingas att betala dyra premier." Och man synes föreställa sig, att om man inskränker sig till att godkänna ersättningspligten som en privaträttslig obligation, då skall man kunna bevara denna både för arbetsgifvare och arbetare tillfredsställande, vackra gamla svenska praxis, denna frihet för arbetsgifvaren att anordna ersättningen på det sätt, som bäst öfverensstämmer med både hans och arbetarnes vanor och lefnadsförhållanden. Tro herrarne då verkligen att, om man upptager bestämmelsen från 1886 års lag, att arbetsgifvare är skyldig att lemna skadestånd för olycksfall i arbetet, ett skadestånd som skall bestämmas af domstol, tro herrarne, att, under våra nuvarande förhållanden och med den utveckling arbetarerörelsen tagit, arbetarne fortfarande länge skulle vara nöjda med denna patriarkaliska anordning med en stuga och en kåltäppa och att få hänga i med det arbete de kunna utföra? För min del är jag åtminstone öfvertygad, att så icke skulle blifva händelsen, lika litet här som i andra länder. Men för öfrigt finnes icke, såsom jag redan framhållit, denna praxis att lemna arbetarne understöd vid olycksfall annat än inom vissa industrier. Och inom de industrier, der denna praxis icke finnes, der skulle det rena ersättningstvånget verka ännu farligare. Vidare har man hänvisat till den stora utveckling, som den privata försäkringsrörelsen tagit. Men hvad finnes väl för garanti för att denna försäkring, som nu i sjelfva verket endast är en modesak, icke vid första ekonomiska kris, som öfvergår vårt land, skall visa sig som bortbläst. Jag bestrider icke alls, att icke införandet af försäkringspligt skall kunna ytterligare utbreda den privata försäkringen, men denna så skedda utveckling, den kan i ännu högre grad äfventyras vid första ekonomiska kris. Ty på den försäkring, som skall täcka ansvarspligten, på den måste ställas helt andra fordringar än på den frivilliga olycksfallsförsäkring, som nu förekommer. Utskottet har visserligen sökt bevisa, att en försäkring på 1,000 kr. från ett enskildt bolag vore för den försäkrade af ungefär lika stort värde som årsräntan å 440 kr. från riksförsäkringsanstalten.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Men jag vågar betvifla riktigheten af denna bevisföring. Här finge det allt blifva fråga om att betala betydligt större försäkring än för närvarande. Blifva tiderna då svåra, låter arbetsgifvaren försäkringen förfalla och säger till sina arbetare, att rörelsen icke kan komma ut med att betala premierna. Händer det då en olycka, kan det lätt gå på samma sätt som det, enligt hvad representanten för Göteborg uppgaf, i ett fall inträffat i nämnda stad. I förbigående tillåter jag mig anmärka, att denne arbetsgifvare måste sjelf ha varit ganska försumlig och kunnat öfverbevisas derom, då han med nu gällande lag kunde åläggas att betala ut ett kapital, som gick löst på 30,000 kr. Men exemplet var nog icke desto mindre belysande för de obehag och förluster, som ansvarspligten utan försäkring kan bereda arbetsgifvaren.

För min del är jag öfvertygad, att antagandet af ansvarspligten ovilkorligen förr eller senare skall leda till försäkringstväng. Man kan då fråga mig, hvarför jag icke kan finna mig i och vara med om ett beslut i den förra riktningen. Jo, jag skall helt säkert vara med derom, om Riksdagen förkastar försäkringspligten. Men jag motsätter mig det dock, så länge jag kan, i den öfvertygelsen, att det endast är ett sätt att söka sig fram till försäkringspligten på en både lång, osäker och törnbeströdd väg, och för min del föredrager jag den korta och säkra vägen.

Såsom ledamot i arbetareförsäkringskomitén kan jag naturligtvis icke i allo gilla hvad Kongl. Maj:t föreslagit i detta ämne, men jag måste dock erkänna, att samtliga ändringar, som af Kongl. Maj:t vidtagits i komiténs förslag, hafva varit föranledda af de anmärkningar, som framstälts mot förslaget, och att allesammans hafva till syfte att göra det mera acceptabelt för de tveksamma. Om jag röstar för det, sker det under förhoppning att deri framdeles skola införas förbättringar, som äro mera i öfverensstämmelse med min uppfattning, och emedan jag har fullt klart för mig, att det *nu* icke är lönt att yrka på dessa förbättringar. Det viktigaste är nu att godkänna försäkringsprincipen. Jag skall därför instämma i det yrkande på återremiss, som framstälts af utskottets ordförande. Jag förstår icke det yrkande på återremiss, som gjordes af representanten från Göteborg, hvilken förklarade, att han ville hafva ansvarspligt och på den grund yrkade återremiss. Om Riksdagen vill att lagstiftningen skall fotas på denna grund, då finnes ju i betänkandet och de dervid fogade reservationerna allt hvad man behöfver. En återremiss har enligt min uppfattning här ingen mening, om den icke sker i syfte att få ett förslag på försäkringspligtens grund.

Då för öfrigt de invändningar, som blifvit framställda mot försäkringspligtens grundsats, hafva blifvit upptagna till besvarande af herr statsrådet och chefen för civildepartementet och åtskilliga andra talare, skall jag icke längre upptaga kammarens tid. Jag är lifligt öfvertygad, att vi icke böra skjuta undan denna sak, och jag är lifligt öfvertygad, att om vi verkligen sätta oss in i hvad ansvarspligten innebär, så komma vi till försäkringspligten såsom det både för arbetsgifvare och arbetare bästa. På grund häraf förenar jag mig i herr Hederstiernas yrkande.

§ 2.

Herr talmannen lät uppläsa följande till kammaren nu ankomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet den 18 april 1891.

Hemmansegaren Jonas Erik Schödén i Backe hade aflemnat fullmakt, utvisande, att han vid riksdagsmannaval, som den 4 i denna månad hållits i Ångermanlands vestra domsaga, blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari 1894; och sedan berörda fullmakt funnits vara i föreskrifven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, utan att desse mot fullmagten framställt någon anmärkning, beslöts, att protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle meddelas Andra Kammaren, hvarjemte fullmagten skulle till kammaren öfverlemnas för att hållas hemmansegaren Schödén tillhanda.

In fidem

Karl Lindbäck.

Jemte det protokollet lades till handlingarne, beslöt kammaren, att den ifrågavarande fullmagten skulle till herr Schödén återställas.

I sammanhang härmed tillkännagaf herr talmannen, att herr Schödén denna dag intagit sin plats bland kammarens ledamöter.

§ 3.

Härefter fortsattes öfverläggningen angående särskilda utskottets n:o 2 utlåtande n:o 1, dervid enligt förut gjord anteckning ordet lemnades till

Herr Stjernspetz, hvilken yttrade: Jag är af samma mening, som den siste ärade talaren, uti det afseendet, att denna fråga hvarken bör eller får falla, så mycket mindre som Kongl. Maj:t framlagt sitt förslag på Riksdagens eget initiativ, och Riksdagen sålunda själf bragt frågan på dagordningen. Men om man vill åstadkomma något resultat af det nedlagda arbetet, måste man fråga sig om orsakerna, hvarför det föreliggande förslaget mött ett så starkt motstånd inom Riksdagen? För att besvara denna fråga måste man något grundligare skärskåda orsakerna till inträffande olycksfall samt hvilka parter som möjligen skulle kunna förekomma desamma och sålunda kunna kännas ersättningskyldige.

Man har tydligen icke riktigt gjort klart för sig, *vilka* som böra kännas skyldiga att lemna ersättning för olycksfall i arbete, då i Kongl. Maj:ts proposition *endast* arbetsgifvarne skulle åläggas denna ersättning. Man kan visserligen medgifva, att detta är det beqvämaste

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m. (Forts.)

Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)

sättet, men då det icke är byggt på rättvisa grunder, kan det icke vara nyttigt att införa en sådan lag!

En annan omständighet bör man äfven påminna sig, nemligen att lagstiftningen icke bör, mera än nödigt är, ställa arbetsgifvarnes och arbetarnes pligter och intressen direkt mot hvarandra utan hellre så, att de blifva gemensamma, hvilket de i *grunden* alltid äro. Endast kortsyntheten, orsakad af en krass sjelfviskhet, har hittat på, att deras intressen skola vara så skiljaktiga! Då staten ingriper och beslutar stifta lagar i detta fall, visar det tydligen, att staten äfven har en viss skyldighet och ett visst intresse deraf, att olycksfall i arbete blifver ersatt. En följd häraf blifver väl äfven, att staten måste vidkännas någon del af skyldigheten till ersättning. Då staten vidare genom sin näringslagstiftning tillåter mer eller mindre farliga industrier att bedrivas här i landet, oftast af *det skäl*, att de äro alldeles nödvändiga för samhällets utveckling och bestånd, bör den väl också sjelf bidraga till de ersättningar, som kunna ifrågakomma vid olycksfall inom dylika industrier. Här är således tydligen, utom arbetsgifvaren, *en* part, som äfven måste anses skyldig att bidraga till den ifrågavarande ersättningen. En annan part, som äfven bör bidraga härtill, äro *arbetarne* sjelfva. Olycksfall förekomma säkert mycket ofta genom arbetarnes eget förvällande och värdslöshet. En arbetare bör äfven mången gång sjelf hafva bättre insigt om och lättare kunna bedöma farligheten af det arbete, som han har för händer, än arbetsgifvaren, samt äfven sjelf kunna inse de försigtighetsåtgärder, som böra vidtagas för undgående af olycksfall. En ytterligare orsak, hvarför arbetarne äfven böra bidraga till denna ersättning, är, att alla *presenter* i allmänhet mottagas med föga tacksamhet. Det finnes slutligen äfven en regel här i lifvet, som jag tillmäter den största betydelse och icke kan frångå, nemligen den, att hvarje människa har i första rummet skyldighet att hafva omtanke om sitt eget lif och sina lemmar samt icke rätt att kasta denna omsorg, och således ersättningsskyldigheten för lif och lemmar, ensamt på en annan. Ersättningsskyldighet för olycksfall i arbete bör således till en del äfven äligga arbetarne sjelfva.

Jag har här redogjort för tre parter, som böra, synes mig, hvar och en vara ersättningsskyldige eller hafva ansvarighet för olycksfall i arbete. Skulle dessutom endast vissa industrier åläggas sådan skyldighet, är det gifvet, att här tillkommer ännu en fjerde part, som måste erkännas vara skyldig deltaga uti en dylik ersättning. Denna part är kommunen utaf det enkla skäl, att det eljest skulle finnas flere yrken, som icke behöfde deltaga i ersättningen för sådana arbetare, som annars slutligen skulle komma fattigvården till last. Industriidkaren får bidraga i full utsträckning till fattigvården inom sin kommun, det veta vi ju alla. Men skulle han genom lag ensam underhålla en del arbetsoduglige, bör väl kommunens fattigvård äfven deltaga deruti. Skulle ansvarsskyldigheten åter utsträckas till alla näringar, så bortfaller naturligtvis kommunens skyldighet att bidraga dertill, ty då lefver den ena näringens fattige icke mer än den andras på kommunens bekostnad.

Ett annat skäl, hvarför jag tror, att det framlagda förslaget kommer att falla, är, att en ansvarsskyldighet först genom lag behöver stadgas, innan förslag om försäkringsskyldighet antages. Innan denna ansvarighetskänsla är fullt utvecklad eller genom lag stadgad, torde försäkringslagen liksom sväfa i luften och kännas orättvis, så mycket mera som man icke ens vet *vilka* industrier som skola inordnas under densamma.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Som jag önskar, att frågan måtte taga något steg framåt vid denna riksdag, förenar jag mig nu med dem, som yrkat återremiss, på det att särskilda utskottet måtte få tillfälle taga frågan i förnyadt öfvervägande.

Utaf hvad jag här sagt frångår, att jag är en af dem, som önska, att lagstiftningen först borde ålägga en ansvarsskyldighet så vidsträckt som möjligt för *alla* näringar, och att denna skyldighet sedermera fördelades mellan dem, som kunna anses skyldiga till ersättning för olycksfall i arbete. Hvad sedan sjelfva utförandet beträffar, så kan det gå successivt. Arbetsgifvaren må helt snart lemna sin andel, sin tredjedel eller fjerdedel af ersättningsskyldigheten, och ersättningsbeloppet borde äfven i vissa kategorier bestämmas.

Jag anhåller, som sagdt, om återremiss.

Vidare anförde:

Herr Olsson i Ättersta: Oaktadt det anförande, som en ledamot haft här i kammaren, nödgas jag vidhålla det yrkande jag i mitt förra yttrande framstälde. De svårigheter han uppstälde mot den af mig föreslagna principen, ansvarspligt, afsåg väl egentligen att försvara ett arbete, i hvilket han sjelf deltagit; och deröfver må man icke förundra sig.

Hvarför jag egentligen begärde ordet, var dock därför, att min uppmärksamhet blifvit fäst derpå, att det vore lämpligare att till en eftersats förflytta några ord, som i mitt förslag stodo i en försats. Innan jag uppläser förslaget med denna förändring, skall jag be att få fästa uppmärksamheten på ett yttrande af herr Beckman, att skadeståndspligten vore af praktiken utdömd. Mig synes, såsom om detta vore den enda pligt, som hittills af praktiken blifvit erkänd; och det är, såsom jag i mitt förra yttrande framhöll, godt att bygga på en redan praktiserad princip.

Det förslag, jag nyss afgaf, skulle med den nu nämnda ändringen komma att få följande lydelse: "Att kammaren — med förklarande, att den för sin del anser, att ett lagförslag i förevarande ämne bör grundas å ena sidan på begränsad ansvarsskyldighet för arbetsgifvare vid förekommande olycksfall i arbete och å den andra på möjlighet för samma arbetsgifvare att medelst på förhand vidtagna åtgärder kunna trygga sig mot allt för betungande följder af honom sålunda ålagd ansvarsskyldighet — bifaller utskottets afstyrkande hemställan."

Jag ber ännu en gång att få fästa kammarens uppmärksamhet på nödvändigheten af att fatta ett beslut, hvarigenom det tydligt uttalas, hvad kammaren vill. Såsom jag nyss nämnde, kan ett beslut

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

om återremiss icke gerna komma i fråga annat än under den förut-sättning, att kammaren vill antaga Kongl. Maj:ts förslag. Vill kammaren deremot bygga på den af mig angifna grunden, nemligen ansvarspligten, torde kammaren böra bifalla det förslag jag tillåtit mig framställa.

Herr Dahlberg: Jag skall blott anhålla om att få återtaga mitt yrkande om afslag och förena mig med dem, som yrkat ärendets återförvisande till utskottet för förnyad behandling.

Herr Wavrinsky: Till de principiella och rättsliga skäl, som anförts till förmån för det kongl. förslaget, skall jag be att få lägga några sakliga och ekonomiska upplysningar.

Det har framhållits af en talare på göteborgsbänken, att man kunde ordna denna sak genom associationer mellan arbetsgifvarne i de olika yrkena; att detta skulle bli för ytterst billigt, syntes vara den hufvudsakliga pondus i hans anförande. Jag ber att få upplysa, att i olycksfallsförsäkringsbolagen kan man icke sänka premierna för kroppsarbetarne; det är icke gerna möjligt att genom någon slags öfverenskommelse med bolagen komma lägre än nu. Hvad äfven kollektivförsäkringen beträffar, så kan jag — ehuru jag icke har material till hands för att bevisa det — bestämdt säga, att den icke skulle bära sig, om icke bolagen hade de goda inkomsterna af allmänna försäkringar, som uppväga bristerna i förra fallet. Den "finger-visning", som talaren på göteborgsbänken gaf oss, vittnar om, att det behöfves åtskilligt större noggrannhet vid undersökningen af de skadade; och att skadorna äro i proportionerligt stigande, är hvad erfarenheten gifver vid handen. Allt pekar på fördelarne af en riks-försäkringsanstalt.

Det är dock ej så mycket detta, som fastmera den sociala sidan af frågan, som uppkallat mig ett ögonblick. Jag vill påpeka — ehuru det knappast behöfves, då det hvarje dag framhålles i pressen — att i den sociala strid, som brutit ut, gifva de revolutionäre parolen: "*klasskamp!*" Om det skall vara möjligt att föra den striden på ett human och rättvist sätt till ett lyckligt slut, måste de, som magten hafva, särskildt den lagstiftande församlingen, hvad på den beror, söka undanröjda orsakerna till att vädja till klasshatet — helst äfven de förmenta orsakerna. Kroppsarbetarne, som samlas öfver allt i landet till sina möten och öfverläggningar för att dryfta de åtgärder, hvilka vidtagas i detta hänseende, särskildt från Riksdagens sida, hafva icke haft synnerligen glädjande underrättelser att påpeka med hänsyn till denna Riksdags beslut. Då nu regeringen framlagt ett förslag, som är egnadt att fylla en del af bristen, borde vi väl betänka oss, innan vi sända det tillbaka eller helt naket afslå det, såsom reservanter från Första Kammaren ansett lämpligt.

Jag vill därför förena mig med dem, som yrka återremiss, särskildt instämmande i några invändningar, som gjorts af herr Beckman, exempelvis med hänsyn till "grof vårdslöshet" m. m., på det utskottet måtte taga frågan i förnyadt öfvervägande — dock med uttryckligt angifvande, att det är på försäkringspligtens väg frågan bör lösas.

Herr Andersson från Malmö: Då jag föreställer mig, att denna kammare kommer att återremittera nu föreliggande förslag, så anser jag, att hvar och en kammarledamot är pliktig att framhålla och betona de anmärkningar, som han möjligen kan hafva att göra mot förslaget, på det att utskottet, då det sedermera skall ånyo taga frågan under ompröfning, må veta, hvad det har att rätta sig efter.

Hvad nu beträffar sjelfva principen i denna fråga, får jag för min del säga, att det är rent af en skyldighet för Riksdagen att göra *något* för denna sak. Man har på senare tider lagt skatter och onera på en medborgareklass, hvilken vi alla få erkänna ha svårast att bära dem. I anledning deraf har ock offentligen uttalats här i Riksdagen, att man af de medel, som erhållits genom lifsmedelsbeskattningens påläggande, ville göra något i ekonomiskt hänseende för de fattiga klasserna, och åtgärder i sådant syfte äro endast en gärd af rättvisa och en sådan, som jag för min del skall i principielt hänseende vara med om att gifva dem.

Den viktigaste och hufvudsakligaste anmärkningen, som jag har att göra mot förslaget, är att jag anser, att *alla* näringar, hvori olycksfall för arbetarne kunna inträffa, böra intagas just i denna lag. Hvad särskildt beträffar jordbruksnäringen, hvilken man icke bestämdt intagit i den kongl. propositionen, så visar det sig af den statistik, som arbetareförsäkringskomitéen upprättat, att denna näring visst icke är en sådan, hvori det minsta antal olycksfall i arbete inträffat, utan snarare tvärt om. Utaf denna statistik framgår nemligen, att af de näringar, som uppräknas i det kongl. förslaget, och som således skulle intagas i olycksfallsförsäkringen, finnas sex handteringar, hvori färre olycksfall i arbete hafva förekommit, än inom jordbruksnäringen. Man inhemtar nemligen deraf, att under tiden från den 1 september 1884 till den 31 augusti 1885 på 1,000 olycksfall i arbete inträffat 9 sådana på jordbruksnäringen, hvaremot inom kemisk-tekniska industrien inträffat endast 7, inom textilindustrien nära 4, inom garfverierna 6, inom beklädnads- och rengöringsindustrien nära 4, inom närings- och njutningsmedelsindustrien 8, samt inom tryckerierna endast 5. Nu ha, som jag sade, de här uppräknade industrigrenarne blifvit inregistrerade bland dem, som skola försäkra sina arbetare, hvaremot jordbruksnäringen blifvit utesluten. Detta finner jag orättvist äfven därför, att de olycksfall, som förekommit inom jordbruket, vanligen hatt till följd större invaliditet, än de, som inträffat inom de andra nu nämnda näringsgrenarne. Egendomligt förefaller det mig, att man t. ex. förpligtar en boktryckare att låta olycksfallsförsäkra sina sättnare, hvilka hafva ett arbete, som efter mitt förmenande icke kan medföra större fara för olycksfall än t. ex. för en bokhållare, som sitter vid sin pulpet och skriver, eller för en skräddare, som sitter på sitt bord och syr, hvaremot jordbruksarbetaren, som skall förrätta körslor, fälla timmer i skogen, gräva i mergel- och sandgropar, användas i tröskverk och vid skördearbete m. m. dylikt, skall uteslutas ur denna försäkring. Detta synes enligt min mening vara en stor orättvisa, i synnerhet som man hört, att premierna skulle blifva betydligt lägre för desse jordbruksarbetare, än för åtskilliga andra arbetare. Det upplystes nemligen från statsrådsbänken,

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m
(Forts.)

Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)

att premierna för en jordbruksarbetare skulle endast utgöra 1 och ett halft öre per dag, det vill säga omkring 5 kronor per år för en arbetare i jordbrukets tjänst, men deremot för en arbetare inom flere andra näringar 6 à 7 kronor per år. Under sådana omständigheter kan jag icke förstå, hvarför man här skall taga bort jordbrukshandteringen, då det finnes många andra näringar, hvilkas arbetare äro mycket mindre utsatta för olycksfall, men som dock äro tvungna att försäkra sina arbetare. Detta är den anmärkning, som jag hufvudsakligen haft att göra mot förslaget.

De andra anmärkningar, som kunna göras mot förslaget, har man här förut fäst uppmärksamheten på, så att jag antager, att utskottet kommer att taga dessa ad notam vid en blifvande ytterligare behandling af frågan.

I öfrigt ber jag på det varmaste få förorda, att man gör något för arbetarne. Vi veta alla, att en klyfta, i synnerhet på senare tider, uppstått mellan kapitalet och arbetet, mellan arbetsgifvarne och arbetstagarne. Jag tror därför, att, om svenska Riksdagen skulle slå döförat till för ett sådant förslag som nu gjorts af regeringen i detta fall, denna klyfta skulle blifva ännu större. — Jag skall därför, herr talman, anhålla om återremiss till utskottet.

Häruti instämde herrar *Hammarlund, Johansson* från Stockholm, *Ekman, Romberg, Svensson* från Karlskrona, *Aulin, Palm* och *Hahn*.

Herr Larsson från Upsala: Till den nästföregående talarens anförande har jag mycket litet att tillägga. Jag vill dock för min del starkt betona nödvändigheten af, att *alla* yrken inbegripas i den försäkring, hvarom nu är fråga. Det ordades för några ögonblick sedan af en talare om "klasshatet" såsom en verkande orsak. Men jag vill fråga: Om å ena sidan en jernvägskonduktör genom ett olycksfall lider men och å andra sidan en landtmans arbetare tager skada derigenom, att hans häst af ett framilande jernvägståg blir skrämmd och skenar, och så den förre får ersättning, men icke den senare — är icke sådant egnadt att framkalla ett berättigadt missnöje? Dessutom är det känt, att vid jordbruket många ovana arbetare få handskas med ganska farliga maskiner, hvilket är anledningen till många olyckor.

Jag vill dessutom hemställa, om icke billigheten fordrar en ändring med afseende å stadgandet om de sextio dagarne. Arbetsgifvaren ålägges en dubbel börda, dels de sextio dagarnes underhåll, dels försäkringen för framtida invaliditet. Huru det första villkoret kommer att uppfyllas, beror på arbetsgifvarens större eller mindre humanitet; men man bör ej ställa så till, att den humane får sämre villkor än den icke humane.

Vidare vill jag framställa det spörsmålet, huruvida det icke borde vara tillåtet under vissa omständigheter, att arbetsgifvaren kunde skaffa garanti för sina skadade arbetare genom enskild försäkring.

Det är endast dessa omständigheter jag har velat påvisa med förhoppning, att derå måtte fästas det afseende de förtjerna, på samma gång jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr vice talmannen Danielson: Jag har i viss mån varit med om att utarbета det förslag, som framlagts af arbetareförsäkringskomitén; och jag måste säga, att intet ännu förekommit, som kunnat rubba mig i den öfvertygelsen, att något bör göras i detta fall. Om vi nu skola välja mellan dessa två: försäkringspligt och ansvarspligt, så tror jag, att den förra är att föredraga, just af det skäl, att Riksdagen redan beslutat införande af fabriksinspektion. I denna inspektion ligger en borgen för att de yrken, som upptagas i de olika farlighetsklasser, i hvilka våra yrken skola indelas, komma att drifvas något så när i samma skala, under samma kontroll och med samma försigtighetsmått. Således tror jag, att de yrken, som dervid sammanknytas, borde grunda sin försäkring på försäkringspligten. Deremot kan det sägas, att ansvarspligten är mindre, jag vill säga, oppoffrande; men jag tror också, att den skulle komma mindre till nytta än egentligen är afsedt.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Detta är fortfarande min åsigt i saken; och då jag i min mån bidragit till införande af fabriksinspektionen, kan jag icke heller annat än vara med om lösning af föreliggande fråga i den riktning, som föreslagits af arbetareförsäkringskomitén och af Kongl. Maj:t i dess nu till Riksdagen aflåtna proposition anvisats.

Ordet begärdes dock af mig hufvudsakligen därför, att den siste talaren och före honom talaren på malmöbänken sade, att man borde upptaga jordbruket bland de försäkringspligtiga yrkena. Ett beslut i den riktningen skulle dock medföra alltför vidtomfattande följder. Att blanda in jordbrukaren i denna fråga skulle vara synnerligen oklokt, ty derigenom skulle frågans afgörande väsentligen undanskjutas. Föröfrigt kan det icke sägas, att den mindre jordbrukaren uti förevarande hänseende är likställig med de öfriga yrkesidkare, hvarom här är fråga. Och skulle jordbruket upptagas bland försäkringspligtiga yrken, borde särskildt bestämmas, huru omfattande jordbruket i sådant fall skulle vara. Jag har i arbetareförsäkringskomitén förfäktat den åsigten, att jordbruksnäringen icke borde här tagas med. Denna min åsigt har vunnit afseende såväl i komiténs förslag som i den föreliggande kongl. propositionen; och jag vill allvarligen protestera mot ett beslut i motsatt riktning.

Beträffande frågans utredning förefaller det mig, som om deri skulle finnas en liten lucka, som borde fyllas. Inom högsta domstolen, hvars pröfning föreliggande förslag varit underställt, hafva, såsom vi finna, olika meningar i saken uttalats, men lika gerna hade, föreställer jag mig, öfver lagförslaget, sådant det föreligger, bort för frågans fullständigare utredning höras de arbetsgifvare, som saken rör. Att så icke skett är en lucka i ärendets utredning; och jag antager, att, derest nämnda arbetsgifvare lemnas tillfälle att i frågan afgifva yttranden, en dylik åtgärd skall i väsentlig mån närma oss det mål, hvartill vi sträfva. Jag har yttrat detta under förutsättning, att frågan icke definitivt löses vid denna riksdag och för att, derest den så att säga afböjes för ögonblicket, Kongl. Maj:t icke må försumma tillfället att, innan frågan nästa gång underställes Riksdagens pröf-

Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)

ning, hafva hört arbetsgifvarne, på hvilka det dock beror, huruvida näringarna kunna bära den ökade börda, som försäkringspligten skulle komma att medföra. Ingen kan bättre än arbetsgifvarne bedöma den saken; och kunde man från dem få uttalanden i frågan, skulle frågan derefter lättare lösas.

Jemte uttalande af denna uppfattning samt med förklarande, att jag på det lifligaste motsätter mig upptagande af jordbruket bland de försäkringspligtiga näringarna, vidhåller jag i öfrigt, att frågan bör lösas på försäkringspligtens väg. Ty då vi redan hafva, såsom jag nämnt, fabriksinspektion, så är det lättare att gå åt det hållet.

Vill emellertid kammaren nu återförvisa frågan till ny behandling af utskottet i det syfte, jag här antydt, har jag naturligtvis ingenting deremot.

Herr Månsson: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna viktiga fråga hufvudsakligen för att framhålla, hurusom den kommer att leda oss in på områden, som äro synnerligen omfattande och ännu knappt möjliga att öfverskåda. Min tro är, att vi icke kunna afvärja, att äfven jordbruket måste här komma med, ty säkert är att lika många olycksfall inträffa inom detta yrke, som i många andra af de i förslaget uppräknade. Jag har i många år drivvit såväl qvarn- som också mejerirörelse, och inom dessa har dess bättre intet olycksfall inträffat, då deremot icke mindre än tre dylika timat under mitt jordbruksarbete; och tydligt är ju, att, då det skall blifva till fördel för arbetarne, jordbruksarbetarne ej gifva efter förr än de komma i likställighet med dem i andra yrken. Och säkert är, att om här lika väl som i Tyskland, jordbruket kommer med, räcker ej det nu föreslagna embetsverket till, utan fordras nog flerdubbelt tjänstemän, likasom ock kostnaderna i öfrigt blifva högst betydliga.

Ehuru jag är med om att något i detta hänseende bör göras, tror jag dock, att denna fråga icke är absolut riktigt behandlad. Jag har tänkt, att arbetsgifvaren något så när vet, huru mycket han kommer att få betala för den afsedda olycksfallsförsäkringen.

Men hvart skall detta förslag leda? Huru skall man kunna kontrollera och beräkna de utgifter, som af denna förändring skola blifva en följd, ty dessa matematiska beräkningar gifva ibland de mest märkvärdiga resultat, man kan tänka sig.

Jag erinrar mig särskildt den beräkning, som man gjorde öfver civilstatens pensionsinrättnings inkomster och utgifter för någon tid sedan. Det befans der, att inkomsterna oupphörligt växte, så att ett överskott af omkring 11,000,000 kronor uppstått och att de växte fortfarande. Det blef då fråga om huru vida ej statsanslaget skulle kunna tills vidare indragas. Med anledning deraf beslöts en matematisk uträkning om hur det skulle ställa sig för framtiden, och denna uträkning visade att, trots kassan tillväxte årligen med ungefär tre hundra tusen kronor och äfven de senare åren, sedan hela poststaten kommit med in i inrättningen, dennas tillgångar öfver utgifter varit cirka två hundra tusen kronor årligen, visade i alla fall den matema-

tiska uträkningen, att en brist förestod för framtiden. — Så slå matematiska beräkningar ut, och hvem blir i tillfälle att kontrollera dessa?

Enligt min öfvertygelse tror jag, att man hade rätt att fordra, att, då ett sådant förslag som detta skall genomdrivas, det borde något så när visas, hvilka kostnader det kommer att medföra. Från statsrådsbänken har man visserligen fått höra några siffror, men jag tror att herrar statsråd lika litet som någon annan skulle kunna med den utredning, som nu föreligger, uppgifva någon tillnärmelsevis bestämd siffra öfver kostnaden.

Hade dessa olika industrigrenar blifvit indelade i klasser, bestämda efter den fara för olycksfall, som för hvar och en klass vore mer eller mindre att befara, t. ex. n:o 1, n:o 2 o. s. v., då kunde man också göra en kalkyl, sådan, att man finge kännedom om, till hvilken af dessa klasser en industrigren skulle räknas, och vid sådana förhållanden skulle det uppenbart blifva betydligt lättare att genomföra förslaget än det nu är.

Jag vill tillägga en annan tanke, som föresväfvat mig, nemligen den, att arbetsgifvaren icke endast bör anses vara den, som skall betala premierna, utan att arbetarne äfven skola vidkännas en del af kostnaden derför. Ty man må säga hvad man vill, så är det dock icke alltid sagdt och det *får alldeles icke sägas*, att det är arbetsgifvarens skuld, när ett olycksfall inträffar. Orsaken kan minst lika ofta ligga hos arbetaren, oaktadt det understundom icke kan ledas i bevis, att arbetaren sjelf varit vållande till olycksfallet. Han har naturligtvis icke rätt för det, ty ingen gifver sig sjelfvilligt i olyckan, men det är i alla fall fullt klart, att han sjelf lika mycket som någon annan varit vållande dertill, och derför vill jag, att om arbetaren skall vara tryggad för sin personliga del, bör han icke befrias från erläggandet af en del af premierna, isynnerhet som det icke sällan händer, att arbetaren är lika välburgen som arbetsgifvaren, så att arbetaren ej har svårare än arbetsgifvaren att betala premierna.

Det är en anordning, som man redan försökt, nemligen att arbetsgifvaren låter sina arbetare försäkras i enskilda försäkringsanstalter, och jag tror, att den vägen, om den kunde genom lagstiftning bestämmas såsom en tvångsåtgärd, vore den klokaste åtgärd. Om det sedermera visade sig, att denna väg vore olämplig, så kunde man ju öfvergifva denna väg.

Men gå vi in på detta andra område med stora apparater och nytt embetsverk, så blir det svårt, ja kanske omöjligt, att någonsin komma ifrån det.

Den första vägen deremot kunde vi ju försöka och, om den finnes olämplig, gå ifrån densamma, men det nu framställda förslaget tror jag vi aldrig kunna komma ifrån, om det blir infördt, äfven om en framtida erfarenhet lär oss, att det är alldeles olämpligt.

Derföre skulle jag vilja, att ärendet återremitterades till utskottet i den rigtning, att vi finge *ansvarspligt* och icke försäkringspligt, såvidt jag nu kan öfverskåda förhållandena, och jag instämmer med utskottets ledamöter uti, att det behöfves någon tids erfarenhet, innan man kan få fram en proposition från Kongl. Maj:t i denna fråga.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)

Ty man får väl vara ense om att detta förslag, sådant det föreligger, är bra nog litet utredt.

Jag förenar mig emellertid nu med herr Nils Olsson i hans yrkande.

Herr Tærmænius: Herr talman! Mine herrar! Jag vill straxt nämna, att då jag kommer att afgifva min röst, så blir det till förman för det yrkande, som går ut på att erhålla obligatorisk försäkringspligt. På samma gång ber jag att också få säga, att jag hyser samma uppfattning som en föregående talare, hvilken betonade, att arbetaren sjelf bör kännas skyldig att deltaga i erläggandet af de premier, som skola betalas vid försäkringen. Detta särskildt på den äfven förut framhållna grunden, att arbetsgifvare och arbetare äro solidariska med hvarandra i sina intressen. Man har härutinnan en god förebild i jernvägstjenstemännens pensionsinrättning och andra sådana anstalter; ty de, som äro i jernvägens tjänst, få, såsom bekant är, bidraga med premier för *sådan* försäkring.

För min del kan jag icke instämna med dem, som framställt denna föreslagna försäkring i en ganska afskräckande gestalt. Jag har under 22 år drivvit yrke, och under de sista tjugu åren haft arbetarne försäkrade. Denna försäkring har varit grundad på ett slags ömsesidighetssystem på så sätt, att arbetarne erlagt hälften af premierna och jag den andra hälften, och dervid hafva vi å ömse sidor funnit oss väl.

I fråga om huru vida jordbruket bör inrangeras bland försäkringspligtiga yrken eller icke, delar jag deras åsigt, som anse att jordbruket bör tagas med bland dem. Det är nemligen väl känt, huru som olycksfall ofta inträffa t. ex. vid tröskning och andra landtmannarbeten. Och de svåraste af de olycksfall, som egt rum i den verkstad jag sköter, hafva varit af den beskaffenhet, att sådana mycket lätt skulle hafva kunnat inträffa i hvilken bondsmedja som helst.

En talare framhöll vigten af att, innan någon lagstiftning i ämnet vidtoges, arbetsgifvarne måtte blifva hörda. På grund af hvad jag förut har nämnt om solidariteten mellan arbetare och arbetsgifvare, så föreställer jag mig, att *om* någon vidare skall höras, så skall det vara icke blott den ena parten utan båda parterna. Det är då fullt ut lika nödvändigt att man hör äfven arbetarne, ty de hafva intressen att bevaka lika väl som arbetsgifvarne.

Herr Andersson från Malmö: Blott ett par ord med anledning af hvad herr vice talmannen nyss yttrade. Han sade nemligen, att en tillämpning af försäkringspligten på de mindre jordbrukarne skulle blifva en mycket stor börda för dessa. Ja, att det kommer att bli en börda, derom få vi väl vara ense; men att denna börda skulle vara mycket stor, tror jag icke vi hafva rätt att säga. För öfrigt hafva väl de mindre jordbrukarne i allmänhet icke så många arbetare anställda, att man kan kalla den utgift, som försäkringen skulle medföra, för en verklig börda. Om man t. ex. antager, att en mindre jordbrukare har ett par drängar, och dessa skulle olycksfallsförsäkras, så skulle enligt de uppgifter, som för en stund sedan lemnades från statsrådsbänken, den årliga utgiften för försäkringen af dessa arbetare

blifva omkring 10 à 11 kronor. Har man verkligen rätt att kalla denna lilla utgift för en börda?

Dessutom afser ju olycksfallsförsäkringen, enligt mitt förmenande, icke allenast att bereda arbetarne en ekonomisk fördel, utan äfven att derigenom åtminstone i någon mån borttaga det missnöje, som på många håll är rådande bland kroppsarbetarne, icke minst bland jordbruksarbetarne. Jag vill fråga herr vice talmannen, hvad hans arbetare skulle säga, i fall der t. ex. finnes ett tegelbruk i närheten af hans gård, och arbetsgifvarne vid detta tegelbruk vore skyldige att olycksfallsförsäkra de arbetare, som der hade anställning, under det herr vice talmannens arbetare icke hade den ringaste trygghet för sina lif och lemmar eller någon ersättning vid olycksfall. Jag undrar verkligen, om icke missnöjet bland dem skulle blifva ofantligt mycket större, och detta med rätta, än hvad det nu i verkligheten är?

Dessutom tror jag för min del, att, om man nu uppskjuter med beslutet att inregistrera jordbruksnäringen bland de näringar, som skola vara underkastade försäkringspligt, man framdeles får gå till väga här på samma sätt, som man nödgats göra i Tyskland. Olycksfallsförsäkringslagen hade der icke varit tillämpad så särdeles länge, förrän man måste bland de försäkringspligtige inregistrera äfven jordbruksarbetarne. Jag frågar då: när man ändå förr eller senare måste taga detta steg och tillämpa lagen äfven för jordbruksnäringen — är det icke då bättre att taga steget nu genast, än vänta dermed till framdeles, med utsigt att i en snar framtid få diskutera frågan ytterligare och ytterligare väcka missnöjet bland arbetarne?

Herr Swartling: Jag skall endast be att få yttra några få ord. Jag vill i korthet säga, att jag anser denna fråga vara af den stora vikt, att äfven den icke får undanskjutas till en oviss framtid, utan att densamma måste finna en tillfredsställande lösning ju förr desto hellre. En god anvisning till en sådan lösning synes mig Kongl. Maj:ts förslag innebära. Jag vill naturligtvis icke dermed hafva sagt, att jag godkänner detta förslag i alla dess delar. Men jag anser det önskligt, om utskottet, med godkännande af det kongl. förslagets principer, närmare kunde ingå i pröfning af förslagets detaljer.

Det är i syfte att en dylik behandling må kunna komma förslaget till del, som jag, med instämmande i de uttalanden, som gjorts af herrar Hederstierna, Boethius och grefve Hamilton, ber att få förena mig i yrkandet på återremiss.

Med herr Swartling förenade sig herrar *Zotterman*, *Jakob Erikson*, *Olsson* från Stockholm, *Svanberg* och *Pettersson* i Österhaninge.

Herr grefve Hamilton: Jag skall endast be att få säga några få ord med anledning af ett yttrande af herr vice talmannen. Han sade, att här fans ovillkorligen en lucka i förslaget, som borde fyllas. Man borde tillse, menade han, att arbetsgifvarne finge yttra sig i frågan, och han trodde detta vore nödvändigt, innan förslaget kunde antagas.

Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.
(Forts.)

Men huru skulle då ett sådant yttrande kunna komma till stånd annat än derigenom, att Kongl. Maj:t remitterade förslaget till kommerskollegium, hvilket sedermera skulle lemna arbetsgifvarne tillfälle att yttra sig derom? Men, mine herrar, detta har ju redan skett! Frågan har varit remitterad till kommerskollegium och arbetsgifvarne hafva äfven begagnat sig af det lemnade tillfället att yttra sig i frågan. Jag har velat fästa uppmärksamheten härpå, för att visa, att den lucka, om hvilken herr vice talmannen talade, redan är fylld.

Den ärade representanten för Onsjö härad framställde en annan anmärkning, som man för öfrigt många gånger förut har hört. Han sade, att det icke kunde vara rättvist, att arbetsgifvarne ensamme skulle få bära tungan af försäkringsafgifterna, utan att billigheten fordrade, att äfven arbetarne finge åtaga sig någon del af kostnaden. Men jag ber att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att i sjelfva verket har man här icke inlåtit sig på frågan om *hvem* — arbetaren eller arbetsgifvaren — som ytterst får bära kostnaderna för försäkringen. Af rent praktiska skäl upptager man visserligen försäkringsafgifterna af arbetsgifvaren, men *hvem* som i sista hand får betala dem, om detta blir arbetsgifvarne eller om dessa i sin tur taga ut dem af sina arbetare eller af konsumenten — den frågan är lemnad öppen. Det är som sagt af rent praktiska skäl, som man i fråga om dessa afgifter tager arbetsgifvaren för hufvudet, ty i annat fall skulle man riskera att aldrig få ut dem. Ingen polismagt i världen skulle förslå att uppbära dem direkt från arbetarne. Och att bara sätta in i lagen en bestämmelse att arbetaren skall bekosta en del af försäkringen, det tjenar naturligtvis till ingenting, ty den som i sista hand få vidkännas kostnaderna, det beror i alla händelser på många särskilda förhållanden, som icke på förhand kunna beräknas.

Vidare vidrörde samme talare frågan om försäkringens tilläupning på jordbruket. Han var rädd för att bifalla detta förslag, emedan han trodde, att jordbruket förr eller senare skulle komma med. Jag skall för min del icke yttra mig om huru vida jordbruket bör vara med eller icke i vidare mån än att jag ber att få framhålla, att lika litet som man tvekade att antaga 1886 års lag angående ansvar vid jernvägsdrift, ehuru det väl torde vara obestridligt att skäl redan då kunde anföras för denna lags utsträckning äfven till andra näringar, lika litet bör man tveka att antaga detta förslag därför att det möjligen äfven vore skäl att utsträcka försäkringspligten till jordbruket. Det torde emellertid vara tydligt, att, om jordbruket skall komma med, så erfordras det helt andra anordningar och bestämmelser; det kan icke ske enligt denna författning sådan den nu föreligger. Men kan det verkligen vara skäl att undanskjuta en så vigtig fråga som den om arbetarnes olycksfallsförsäkring, blott därför, att frågan ännu icke är mogen att tillämpas på jordbruksnäringen?

Huruvida jordbruksnäringen skall komma med eller icke det lär väl för öfrigt i sista hand bero på majoriteten inom denna kammare. Denna majoritet har i sin magt att säga stopp, när man icke vill vara med längre.

Samme ärade talare, med hvars anförande jag sysselsatt mig,

trodde vidare, att *ansvarsp*ligten vore vida bättre än *försäkrings*pligten, därför att den förra kunde man afskaffa, om den visade sig vara olämplig, men den senare finge man ha kvar i evighet, sedan densamma en gång blifvit införd. Jag undrar likväl, om det icke förhåller sig alldeles tvärt om. Erkänner man en gång såsom en verklig obligatorisk grundsats för lagstiftningen, att arbetsgifvaren är ansvarsskyldig för arbetarens olycksfall, har arbetaren en gång fått denna rätt sig tillförsäkrad, så tror jag för visso icke, att någon majoritet i Riksdagen kan rubba denna grundsats, utan densamma kommer att i alla tider förblifva en erkänd rättsgrundsats, för hvilken juristerna nog i sinom tid skola finna förklaringsgrunder på rent juridisk väg. Men försäkringspligten, den kan nog ändras på många sätt.

Här har talats om att återremittera ärendet i det syfte, att man från utskottet skulle få ett utlåtande grundadt på principen om ansvarsp. Men häri kan det väl icke vara någon mening. Ty Riksdagen kan för närvarande icke göra något annat än att i motiveringen till ett afstyrkande af den kongl. propositionen uttala sig för principen om arbetsgifvarnes ansvarsp. Men så väl i betänkandet som i åtskilliga af reservationerna finnas ju redan sådana uttalanden formulerade. Af detta skäl behöfves således icke någon återremiss.

För min del är jag, såsom jag redan framhållit, af den öfvertygelsen, att, om också icke detta Kongl. Maj:ts förslag är det allra bästa som kan fås, så är det i allt fall skäl att taga detsamma sådant det är, för att åtminstone få principen om försäkringspligten erkänd. Och jag ber att ännu en gång få betona, att om vi nu förkasta principen om försäkringsp., så innebär detta icke ett blott undanskjutande af frågan, utan ett formligt förkastande af principen. Och derom äro väl alla ense att något måste göras. Vilja vi icke hafva försäkringsp., så måste vi nu antaga och uttala oss för någon annan princip.

Herr *Berg* från Stockholm instämde häruti.

Herr vice talmannen Danielsson: Jag begärde ordet för att svara några ord på hvad den ärade talaren på malmöbanken anförde. Jag trodde mig finna, att han är temligen obekant med förhållandet på landet, ty verkliga förhållandena ute på landsbygden, och de omständigheter, under hvilka de smärre jordbrukarne lefva, äro så vidt jag vet, helt annorlunda än den talaren antog, enär de flesta af de små jordbrukarne icke hafva några lagstadda tjenare, och detta gör, att det är så godt som omöjligt att på dem tillämpa försäkringspligten. Skulle jag icke få anställa en enda arbetare vid jordbruket, bedja honom ens taga tag i ett arbetsverktyg, utan att visa, att han förut blifvit olycksfallsförsäkrad? Detta är ju alldeles orimligt! Och jag anser därför, att, om man vill utvidga försäkringspligten så långt, att den omfattar äfven jordbruksnäringen, så försvårar man frågans lösning.

Vidare nämndes här af en talare på stockholmsbanken, att arbetsgifvarne redan skulle hafva blifvit hörde öfver förslaget. Det må så

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

vara, att kommerskollegium haft till sig remitteradt arbetarekomiténs förslag, och att arbetsgifvarne dervid voro i tillfälle att taga del af detta förslag. Men jag ber att få påpeka, att det förslag, som nu föreligger, som regeringen framlagt och som högsta domstolen granskat, detta förslag hafva arbetsgifvarne aldrig haft tillfälle att granska. Och jag vidhåller, att detta är en ganska betänklig lucka i förslaget. Det må invändas, att komiténs förslag varit utställt till arbetsgifvarnes yttranden. Men detta förslag var icke detsamma som det, som nu föreligger, och för öfrigt hade arbetsgifvarne då icke sin uppmärksamhet tillräckligt fästad på frågan.

Vidare sade en talare, att skola arbetsgifvarne höras, så borde också arbetarne sättas i tillfälle att yttra sig om förslaget. Ja, detta vore nog rätt, om man hade någon tanke på att ålägga arbetarne att deltaga i utgifterna för försäkringen. Men detta är ju icke i fråga satt, utan de skulle ju få försäkringen alldeles gratis på arbetsgifvarnes bekostnad. Det är därför jag tror, att man har större skäl att höra arbetsgifvarne, ty dem rör saken hufvudsakligen.

Det är de nu anförda skälen, som göra, att man icke bör försvåra frågan genom att blanda in jordbruksnäringen; ty det är omöjligt att på densamma tillämpa dessa principer. Det skulle stöta på alltför stora svårigheter för de små jordbrukarne. Och jag vill icke draga in mera i frågan än nödvändigt är.

Herr Larsson från Upsala: Då jag är en af dem, som satt i fråga, att äfven jordbruksarbetarne skulle kunna tagas med i denna försäkring, men den siste talaren på stockholmsbänken meddelade den upplysningen, att så icke skulle vara förhållandet, så ber jag att få hänvisa till förslaget 28 §. Der står det, att en hvar arbetare i sådan rörelse, som ej är försäkringspliktig, må kunna i riksförsäkringsanstalten vinna försäkring för olycksfall. Häraf har jag trott följa, att äfven jordbruksarbetarne kunde få komma med.

Herr Thermænius: Jag vill endast med anledning af ett yttrande från stockholmsbänken påpeka, att i 3 § af det kungliga förslaget står det uttryckligen: "Åfgifterna för försäkringen (premierna) skola erläggas af arbetsgifvaren". Nu kan detta ordet "erläggas" inrymma både den meningen, att arbetsgifvarne skola betala dem och den, att de skola bekosta desamma. Men om så är, att den frågan skulle vara lemnad öppen, bör lagen göras fullt tydlig, ty eljest kommer man vid tillämpningen aldrig till rätta. Dock tror jag att den uppfattning som vice talmannen nyss uttalade är den rigtige, eller att paragrafen med dess nuvarande lydelse innebär, att det är arbetsgifvarnes sak att betala åfgifterna. Men derpå vill jag icke gå in; utan skall jag rösta för förslaget, blir det endast under den förutsättning, att arbetarne skola deltaga i försäkringskostnaderna, enär de likaväl som näringsidkarne hafva gagn af den rörelse han drifver.

Herr Hedén: Mot den siste talarens förra yttrande anmärktes af representanten från Öland, att det nu icke vore så nödvändigt att

höra arbetarne öfver detta förslag, därför att de icke skulle behöfva betala något, utan skulle få denna försäkring gratis. Ja, Kongl. Maj:t och Riksdagen eller, med andra ord, lagen kunna bestämma, att arbetsgifvarne skola *erlägga* premierna, men ingen lag, hvarken Kongl. Maj:t eller Riksdagens magt är i stånd att på förhand afgöra, hvilken som i sista hand kommer att drabbas af dessa premier. Detta beror af de mångahanda omständigheter, som man sammanfattar under namnet konjunkturer. Således om, såsom representanten från Öland sade, utredningen hittills har varit ofullständig i den delen, att arbetsgifvarne icke blifvit hörda, så står den invändningen, att det vore lika mycket skäl att äfven höra arbetarne, fast.

Ang. lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m.
(Forts.)

Herr Fredholm från Stockholm: Herr talman! Med anledning af den näst siste talarens yttrande, i hvilket han tolkade orden, "att arbetsgifvaren skall erlägga premien", såsom liktydiga med att han också skall bekosta den, begärde jag ordet för att deremot inlägga en gensaga, men då detta yttrande redan blifvit besvaradt af den siste talaren, skall jag inskränka mig till att svara endast det, att, ehuru importören väl "erlägger" tullen, ingen dock lärer vilja påstå, att han också "bekostar" den.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad; och sedan herr talman gifvit propositioner i enlighet med de olika yrkanden som derunder förekommit, beslöt kammaren återförvisa punkten till utskottet för förnyad behandling.

I *punkten 2*, som härefter föredrogs, hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts proposition om inrättande af en riks-försäkringsanstalt ej måtte af Riksdagen bifallas.

Ordet lemnades till

Herr Hederstierna, som yttrade: Som kammaren beslutit att återremittera första punkten angående förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete, och inrättandet af en riks-försäkringsanstalt är beroende på utgången af Kongl. Maj:ts förslag rörande obligatorisk försäkring, får jag hemställa, att kammaren äfven återremitterar andra punkten.

Vidare anfördes ej. Punkten återremitterades.

Efter föredragning vidare af *punkten 3*, deri utskottets hemställt, att herr Hedins förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, anförde

Herr Hederstierna: Med anledning af den gjorda återremissen i föregående punkter, och på det att utskottet må hafva magt att

*Ang. lag om
försäkring
för olycksfall
i arbete m. m.*

pröfva äfven herr Hedins motion, anhåller jag om återremiss jemväl af denna punkt.

Vidare yttrades icke. Jemväl denna punkt återremitterades till utskottet för förnyad behandling.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr kongl. sekter C. Gethe af intestinalkatarr är hindrad att för en kortare tid deltaga i Riksdagens förhandlingar intygar
Stockholm den 18 april 1891.

Thorbjörn Hwass,
Leg. läkare.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3.15 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.